

บทที่ 2

แรงจูงใจและความสำเร็จ

1. ลักษณะของแรงจูงใจ
2. ความต้องการและแรงจูงใจ
3. ประเภทของแรงจูงใจ
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
5. แรงจูงใจของกลุ่ม
6. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจของกลุ่มในการทำงาน
7. ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ
8. ผลของความคับข้องใจที่มีต่อความสำเร็จของนักเรียน
9. ความขัดแย้งและผลของความขัดแย้งที่มีต่อความสำเร็จของงาน
10. โรงเรียนทำให้เกิดแรงจูงใจได้อย่างไร

แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนจะต้องเริ่มต้นด้วยการจูงใจให้ผู้เรียนมีความมุ่งหมายในการเรียนมีความปรารถนาที่จะกระทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุผลสัมดังความมุ่งหมายและเกิดความพอใจที่ได้เรียนรู้สิ่งนั้น ๆ การทำกิจกรรมของนักเรียนจะต้องนำไปสู่ความมุ่งหมายที่ต้องการ

การจูงใจนับเป็นปัญหาซับซ้อนปัญหาหนึ่งในห้องเรียน ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอย่างไรกับพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนในการเรียนรู้ รวมทั้งอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อแรงจูงใจ และความสำเร็จของผู้เรียน

1. ลักษณะของแรงจูงใจ (The Nature of Motivation)

เมื่อบุคคลเกิดความต้องการ (need) อย่างใดอย่างหนึ่งและความต้องการนั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง เขาจะตกอยู่ในภาวะตึงเครียด และเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสนองความต้องการนั้น

ความต้องการอาจจะเริ่มจากความต้องการทางร่างกาย และต่อมาก็คือเป็นความต้องการทางใจ แรงจูงใจเกิดขึ้นได้จากความต้องการหลายๆ อย่างแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม บุคคล

ทุกคนต่างก็มีความต้องการที่จะลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการของเขายังไม่ได้รับการตอบสนอง

หลักสำคัญในเรื่องของแรงจูงใจก็คือ ความคาดหวัง หมายความว่าบุคคลที่เกิดแรงจูงใจขึ้นแล้ว เขาจะกระทำพฤติกรรมใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ หรือคาดหวัง

เราจะอธิบายขั้นตอนของแรงจูงใจในทางจิตวิทยาได้ดังนี้

ความต้องการ → ความตึงเครียด → พฤติกรรมจูงใจ → เป้าหมาย → ความตึงเครียดลดลง

(1) (2) (3) (4) (5)

1. ความต้องการที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ปรารถนา
2. เกิดภาวะความตึงเครียดภายในตัวบุคคล (energy change)
3. พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมเพื่อการแสวงหาสิ่งที่ปรารถนา
4. อาจจะได้สิ่งที่ปรารถนา
5. ถ้าได้สิ่งที่ปรารถนา ภาวะของความตึงเครียดก็ลดลง

ในเรื่องของแรงจูงใจนั้น จะเกี่ยวข้องกับ แรงผลักดัน (forces) ซึ่งชักนำพฤติกรรมของแต่ละบุคคล อาจจะมีปัญหาที่ครุฑถามต่อไปอีกว่า “จะอย่างไร จึงจะจูงใจนักเรียนของตนได้”

คำตอบก็คือ : ครูคนเดียวไม่สามารถจูงใจเด็กได้ ทั้งนี้เพราะการจูงใจคนได้นั้นเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาทั้งกระบวนการของการจูงใจทั้งหมด จึงต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างคือ

1. นักเรียนแต่ละคน
2. สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
3. กลุ่มเพื่อนในห้องเรียน
4. บรรยากาศในการทำงาน
5. ครู

อย่างไรก็ดี ครูก็เป็นผู้นำของนักเรียนในด้านการเรียนการสอน **หน้าที่ของครู** ก็คือเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวกลาง ที่จะช่วยสนองความต้องการของนักเรียน ทำให้เด็กนักเรียนเกิดความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมา และเกิดแรงจูงใจที่จะพยายามกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการหรือคาดหวัง เช่น สร้างสภาพการณ์ของการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของผู้เรียน ถ้าเป็นไปได้ครูควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานของนักเรียน ดังนั้นการเรียนด้วยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Group Participation) จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้มีบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

แรงจูงใจของบุคคลนั้นมีระดับต่างกัน ตั้งแต่มีแรงจูงใจน้อย มาก และมีพลังกระตุ้นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เราจะทราบได้ว่านักเรียนมีแรงจูงใจมากน้อยแค่ไหนนั้น เราพิจารณาถึงคุณภาพและปริมาณของการทำงานของนักเรียนแต่ละคน

2. ความต้องการและแรงจูงใจ

ถ้าบุคคลไม่มีความต้องการ จะไม่เกิดแรงจูงใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด การเรียนรู้ก็ยังไม่เกิดขึ้นได้ ในด้านการเรียนการสอนนั้นมักจะวางแผนงานและขบวนการต่างๆ ไว้แล้วอย่างมีเหตุผล ดังนั้น ครูโดยทั่วไปจึงมักจะบอกนักเรียนว่า **นักเรียนควรจะต้องทำอะไรและเรียนอะไร** ที่เป็นเช่นนั้นเพราะบรรดาครูเหล่านี้ก็ได้รับการบอกเล่ามาว่าอะไรบางอย่างที่นักเรียนควรจะต้องทำอะไรบางอย่างที่นักเรียนต้องเรียน เวลาใดและสถานที่ใด ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของนักเรียนในเวลานั้นและสถานที่นั้น

มาสโลว์ (Maslow, 1943) กล่าวถึงทฤษฎีแรงจูงใจ ซึ่งเขาตั้งขึ้นเพื่อทำความเข้าใจว่าทำไมคนเราจึงกระทำพฤติกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ รวมทั้งทำความเข้าใจสภาวะจิตใจของแต่ละบุคคล มาสโลว์ได้แบ่งความต้องการ (needs) ของมนุษย์เป็น 5 ประเภท โดยพิจารณาจากความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งมีพลังมากที่สุดจนไปถึงน้อยที่สุด

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) ได้แก่ ความต้องการน้ำ อาหาร อากาศ

ความต้องการที่จะสนองความต้องการทางร่างกายจะสำคัญสำหรับคนเรามากกว่าความต้องการที่จะสนองความต้องการทางสังคม และเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนอง บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้ว ความต้องการทางสังคมและพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่ความต้องการก็จะเกิดขึ้นตามมา

2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทั้งในเด็กและในผู้ใหญ่ โดยทั่วไปแล้วหมายถึง ความปลอดภัยจากโรคร้ายไข้เจ็บ ความเจ็บปวด ภัยธรรมชาติ การได้รับการป้องกันจากภัยอันตรายต่างๆ

3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (affection and belongingness) หมายถึง ความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการในลักษณะนี้สังเกตได้จาก การที่บุคคลรู้สึกขาดเพื่อน ขาดภรรยาหรือสามี ขาดลูกหรือบุคคลอื่นๆ ความต้องการนี้มีในมนุษย์เท่านั้น

4. ความต้องการความภาคภูมิใจในตนเอง (esteem needs) ได้แก่ ความต้องการเป็นที่รู้จัก เป็นคนมีค่า ต้องการฐานะ และการยอมรับทางสังคม ความต้องการชนิดนี้ได้รับการ

ตอบสนองได้โดยบุคคลเกิดความรู้สึกมีน้ำใจ มีค่า มีพลัง และมีประโยชน์ ในทางตรงข้ามถ้าความต้องการลักษณะนี้ไม่ได้รับการสนองตอบ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ว่าตนเองมีปมด้อย อ่อนแอหรือช่วยตัวเองไม่ได้

5. ความต้องการแสดงศักยภาพของตนเองออกมา (self— actualization) ได้แก่ ความต้องการที่จะพัฒนาความสามารถที่ตนมีอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ บุคคลใดที่พัฒนาถึงขั้นนี้ได้หรือคนที่สนองความต้องการชนิดนี้ได้ นับว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีที่สุด บุคคลสนองความต้องการในลักษณะนี้ได้หลายทาง เช่น บางคนเป็นนักดนตรี บางคนเป็นนักกรีฑา เป็นต้น

จากทฤษฎีแรงจูงใจของ มาสโลว์ อธิบายได้ว่า บุคคลจะต้องสนองความต้องการทางร่างกายเป็นอันดับแรกก่อน แล้วจึงถึงขั้นความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการความภาคภูมิใจในตนเอง การยอมรับของสังคม และฐานะทางสังคม ซึ่งความต้องการดังกล่าวต้องได้รับการตอบสนองตามลำดับขั้นก่อนจนถึงขั้นสุดท้ายคือ ความต้องการแสดงศักยภาพของตนเองออกมจนถึงที่สุด เราอาจเรียกทฤษฎีแรงจูงใจของ มาสโลว์ ได้ว่า “pyramid of needs”

มาสโลว์ ให้เหตุผลว่าเหตุที่ความต้องการต่างๆ ต้องได้รับการบำบัดตามลำดับขั้นนั้น เนื่องจากความต้องการไหนที่จำเป็นก็ควรจะต้องได้รับการบำบัดก่อนความต้องการที่มีความจำเป็นรองลงมา

จากทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของ มาสโลว์ นี้เอง เราสามารถประยุกต์ใช้ทางการศึกษาได้ ตัวอย่างเช่น ครูต้องการให้นักเรียนหาความรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ความต้องการความรักหรือความต้องการความภาคภูมิใจของนักเรียนอาจจะยังไม่ได้รับการตอบสนองก็ได้ ซึ่งถ้านักเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะสนองความต้องการเหล่านี้เขาก็จะใช้พลังของเขากระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะสนองความต้องการความรักมากกว่าที่จะใช้พลังงานของเขาเพื่อทำงานทางด้านการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจใด ๆ

นักเรียนในห้องเรียนต่างแสดงความต้องการของตนออกมาทุกคน แต่เป็นการยากที่ครูแต่ละคนจะทราบว่านักเรียนของเขาแต่ละคนมีความต้องการอะไรเนื่องจากเขามีนักเรียนที่จะต้องดูแลเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่าง เด็กส่งเสียงเอะอะเอ็ดตะโร เพื่อเรียกร้องความสนใจจากครูให้ครูทำโทษ จากพฤติกรรมดังกล่าวแสดงว่าเด็กมีความต้องการความสนใจ เอาใจใส่อย่างมาก อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมอย่างหนึ่งอาจจะสะท้อนให้รู้ถึงความต้องการอื่น ๆ อีก

ปัญหาที่ครูมักจะพบเสมอก็คือ นักเรียนมีความต้องการที่ขัดแย้งกันกับกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของโรงเรียน จึงทำให้เขาไม่สามารถสนองความต้องการของตนเองโดยให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของโรงเรียนได้ กลายเป็น**ปัญหาในด้านการปรับตัว**มากขึ้นทุกที ๆ จนกระทั่งถึงขั้นรุนแรงทีเดียว

สรุป ครูไม่สามารถที่จะสร้างให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนวิชาหนึ่งวิชาใดหรือในทุกวิชาได้ เนื่องจากถ้าฟังก์ชันเดียวกันก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโรงเรียนเท่านั้น แต่ครูก็มีหน้าที่สร้างสภาพการณ์ของการเรียนให้สนองความต้องการของผู้เรียนรวมทั้งช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันในแต่ละวันของนักเรียน และถ้าเป็นไปได้ครูก็ควรที่จะได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมในการทำงานของนักเรียน เหมือนกับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มนั้น ๆ วิธีการนี้ครูจะทำงานได้ดี สามารถที่จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ทำให้กลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดี การที่ครูเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำงานของนักเรียนก็ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจาก**ทัศนคติและพฤติกรรมของครู** จะมีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนและนักเรียนทั้งกลุ่มเกิดแรงจูงใจที่จะทำงานด้วย

3. ประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจมีทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ในระดับจิตสำนึกก็คือความต้องการของบุคคลซึ่งเขารู้ว่าเขาต้องการอะไร เขาสามารถอธิบายได้ว่า ทำไมเขาจึงต้องทำอย่างนั้นต้องแสดงอย่างนั้น อย่างไรก็ดี บางคนก็ทำอะไรไปโดยมีแรงจูงใจในระดับจิตใต้สำนึก เขาไม่รู้ว่าจะทำไม่ถึงทำเช่นนั้น

ถ้าหากเราพิจารณาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมโดยพุ่งเล็งถึงจุดหมายปลายทางหรือความมุ่งหวังของการกระทำเป็นสำคัญ เราก็คงจะแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1 แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motives or external motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก บุคคลทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด โดยใช้กิจกรรมนั้นเป็นเครื่องมือไปสู่สิ่งที่ต้องการ เช่น ต้องการรางวัลจากครูจึงส่งการบ้านตรงเวลา

3.2 แรงจูงใจภายใน (intrinsic motives or internal motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคล บุคคลทำกิจกรรมนั้นเพราะอยากจะทำโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนนอกจากความพอใจของตนเท่านั้น

ในด้านการเรียนการสอน แรงจูงใจภายนอกไม่ใช่สิ่งที่ดี เนื่องจากจะทำให้นักเรียนไม่เกิดแรงจูงใจอย่างถาวร เพราะแสดงว่าในตัวบทเรียนนั้นไม่ได้จูงใจนักเรียนได้ในตัวของมันเอง ไม่สามารถสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนมิได้พึงพอใจและถ้าเมื่อไหร่ไม่มีรางวัลจากภายนอก (extrinsic reward) เขาก็จะล้มบทเรียนนั้น หรือเลิกท่องจำบทเรียนนั้น

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ก็คือ การส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจภายใน แต่การเริ่มต้นให้เด็กเรียนโดยการจูงใจภายในโดยทันที ย่อมทำได้โดยยาก จำเป็นต้องอาศัยการจูงใจภายนอกเข้าช่วย เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน มีความรู้สึกรู้สีกพอใจที่ได้เรียนรู้ ต่อไปจึงค่อยๆ ลดแรงเสริมกำลังภายนอกลงทีละน้อย พยายามให้เด็กเรียนโดยมีแรงจูงใจภายในขึ้นบ้างและค่อยมากขึ้น ถ้านักเรียนเกิดแรงจูงใจภายในแล้ว แรงจูงใจที่เกิดขึ้นนี้จะกระตุ้นให้บุคคลใช้ความพยายามของตนเองอย่างมากที่สุดในการทำงาน หรือในการศึกษาเล่าเรียน เขาจะพยายามแสดงศักยภาพในตนเองออกมาให้มากที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ เขาจะแสดงความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นและรู้สึกพอใจที่ได้ทำงานต่าง ๆ โดยใช้ศักยภาพหรือความสามารถของตนเอง

ตามแนวความคิดของการเรียนรู้โดยผลการกระทำ (Operant Learning) นั้น เชื่อว่าเด็กที่มีแรงจูงใจในการเรียนไม่จำเป็นจะต้องเป็นเด็กที่มีความใฝ่เรียนสูงหรือมีแรงกระตุ้นทางกายและแรงกระตุ้นทางสังคมอย่างมากเท่านั้น เพราะแรงจูงใจในการเรียนจะเกิดขึ้นจากการให้แรงเสริม เกิดจากอัตราส่วนระหว่างการให้แรงเสริมกับการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องและเกิดจากการได้รับแรงเสริมในเวลาอันสมควร ถ้าหากครุค่อยๆ ลดอัตราส่วนระหว่างการให้แรงเสริมเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องลงไปทีละน้อย จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้สีกพอใจที่ได้ทำกิจกรรมนั้น ๆ มากขึ้น อันเป็นลักษณะของแรงจูงใจภายในตัวเอง ซึ่งการสร้างเสริมแรงจูงใจในการเรียนตามหลักดังกล่าวนี้ ต้องคำนึงถึง **สิ่งล่อใจ** (incentive) (สิ่งล่อใจ หมายถึง สัญญาหรือความหวังเกี่ยวกับการได้รับแรงเสริม เช่น การชมเชย เป็นแรงเสริม แต่ความหวังจะได้รับคำชมเชยจากครุเป็นสิ่งล่อใจ)

ครุอาจใช้สิ่งล่อใจเป็นสิ่งที่เร้าควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนได้หลายลักษณะ โดยสิ่งล่อใจต่าง ๆ ที่ครุคิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นสิ่งล่อใจได้ดีที่จะช่วยให้นักเรียนทำกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับความต้องการหรือวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของโรงเรียน

อย่างไรก็ดี **ความพอใจที่จะเรียน** จะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับ **ตัวครุ** เป็นสำคัญเช่นกัน นั่นคือครุเป็นผู้นำประเภทใด นอกจากนั้นยังรวมไปถึงว่า **บรรยากาศของห้องเรียนเป็นอย่างไร กลุ่มเป็นอย่างไร** โดยเฉพาะกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน เด็กมักจะทำกิจกรรมเพราะพอใจกลุ่มที่ทำอยู่ พอใจเพื่อนในกลุ่ม นี้แสดงว่าตัวครุยังมีความ

สำคัญน้อยกว่ากลุ่ม จึงนับว่าเป็นสิ่งล่อใจสำหรับเด็กที่จะเรียน จะทำงาน ฉะนั้น การยอมรับของกลุ่ม จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก นับเป็นรางวัลของเด็กแต่ละคนมากกว่าคะแนนหรือเกรดเสียอีก

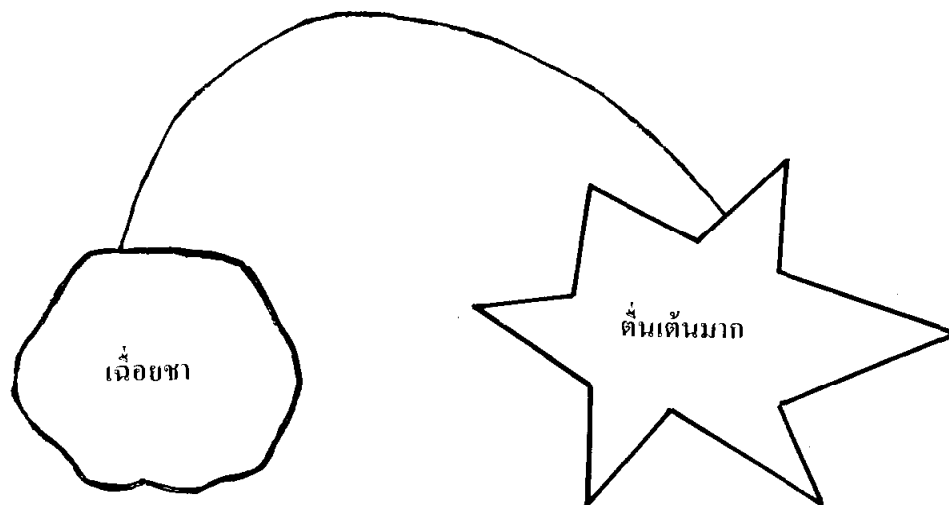
(รายละเอียดเกี่ยวกับอิทธิพลของกลุ่มกับแรงจูงใจในการเรียนจะกล่าวต่อไปในตอนหลัง)

ข้อเสนอแนะ วิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจ เกิดแรงจูงใจในการเรียน อาจทำได้โดยอาศัยหลักการในทฤษฎีแรงจูงใจที่มีชื่อว่า “ทฤษฎีการตื่นตัว” (Arousal Theory)” ทฤษฎีนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของสมองว่า สมองของคนเรานั้น มีส่วนหนึ่งโดยเฉพาะที่เป็นตัวกลางทำให้เกิดการตื่นตัว ซึ่งจะสามารถทำให้ตื่นตัวได้ โดยสิ่งเร้าต่าง ๆ เป็นการศึกษาที่ทำกับคนโดยตรงแทนที่จะใช้สัตว์ ทั้งนี้เพื่อจะช่วยเหลือครูในการทำงานกับนักเรียน

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า คนเรามีการตื่นตัวอยู่เสมอ จากระดับที่เฉื่อยชาที่สุด จนถึงระดับที่ตื่นเต้นที่สุด ระดับของการตื่นตัวที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือระดับกลาง ๆ

ระดับปานกลาง

การเรียนที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด

การนำหลักของทฤษฎีนี้ไปใช้ คือ การหาวิธีที่จะกระตุ้นที่จะจูงใจให้เด็กตื่นตัวอยู่เสมอ มีความสนใจพร้อมที่จะเรียน พร้อมทั้งจะรับรู้พิจารณาถึงทฤษฎีนี้ ที่กล่าวถึงการทำงานของสมองว่า มีส่วนหนึ่งโดยเฉพาะที่จะกระตุ้นทำให้ตื่นตัวขึ้นโดยใช้สิ่งเร้า

Fiske และ Maddi ได้เสนอระดับของการตื่นตัวที่ดีที่สุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการสอนนักเรียนดังนี้คือ

1. การที่จะกระตุ้นให้เด็กเกิดความตื่นตัวในบทเรียนที่ครูสอนนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่มีความหมาย มีความแปลกใหม่ และมีความเข้มข้น ซึ่งในที่นี้หมายถึง บทเรียน อุปกรณ์การสอนและกิจกรรม

2. งานแต่ละชนิดมีระดับการตื่นตัวที่ดีที่สุด และแต่ละคนพยายามที่จะไปให้ถึงจุดนั้น เช่น ในขณะที่ดูหนังสือ นักเรียนเกิดความเบื่อหรือว่าง แสดงว่านักเรียนมีการตื่นตัวในระดับค่อนข้างต่ำ นักเรียนจะทำอะไรบางอย่างเพื่อให้มีการตื่นตัว เช่น เปิดวิทยุฟัง ในอีกแง่หนึ่ง ถ้ามีการตื่นตัวมากเกินไป เช่น กำลังรอฟังผลการสอบ นักเรียนจะรู้สึกมีความตึงเครียด จึงหาทางลดความตึงเครียดนั้นด้วยการทำอะไรสักอย่าง เช่น บางคนอาจจะกัดเล็บ เคาะโต๊ะ ฯลฯ

3. แต่ละคนมีการหลับตื่นเป็นวงจร ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนทุกคน ครูจะต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก ถ้านักเรียนอยู่ในช่วงของการตื่นตัว และไม่มีสิ่งที่จะให้สนใจ เป็นต้นว่า บทเรียนอาจจะง่ายเกินไปไม่สนุก นักเรียนอาจจะเปลี่ยนความสนใจไปหาสิ่งเร้าอื่น เช่น อาจจะแหยมเพื่อน หรือทำความรำคาญต่าง ๆ ให้ หรือบางครั้งขณะที่สอน นักเรียนเกิดอาการง่วงนอนขึ้นมา ซึ่งอาจเนื่องมาจากบทเรียนไม่น่าสนใจ หรืออากาศซึ่งร้อนอบอ้าวทำให้ร่างกายเพลียได้ง่าย ครูจะต้องรู้จักวิธีกระตุ้นให้นักเรียนรู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้น เช่น อาจจะเปลี่ยนพฤติกรรมจากการนั่งเรียนสักครูให้ลุกขึ้นยืน เดิน หรือออกไปล้างหน้า สำหรับเด็กเล็ก ๆ อาจจะให้ลุกขึ้นยืน กระโดด ร้องเพลง พร้อมทั้งปรบมือให้จังหวะไปด้วย กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นนักเรียนได้เป็นอย่างดี ครูจะสามารถต่อบทเรียนที่กำลังสอนค้างอยู่นั้นไปได้จนจบ เพราะนักเรียนถูกเร้าจนเกิดการตื่นตัว มีความสนใจและพร้อมที่จะรับสิ่งที่ครูจะสอน

4. ระดับของการตื่นตัวมีทั้งสิ่งที่เป็นความพอใจและความไม่พอใจ คือมีความรู้สึกทางอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ถ้าตื่นตัวมากเกินไปจะมีผลออกมาในทางลบ ฉะนั้นบทเรียนที่ยากเกินไปไม่มีผลดีแก่นักเรียน การจะกระตุ้นให้เด็กเกิดความพึงพอใจในการเรียนนั้น บทเรียนจะต้องไม่ง่ายจนเกินไปหรือยากจนเกินไป ฉะนั้นบทเรียนที่มีความยากง่ายพอเหมาะจะช่วยให้การตื่นตัวอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

ในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจนั้น เราจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของสิ่งเร้า ดังนั้น ในการสอนบทเรียนใด ๆ ก็ตาม สิ่งสำคัญที่ครูควรคำนึงคือ อุปกรณ์การสอน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งเร้าที่มีประโยชน์ ทำอย่างไรเราจึงจะทำให้สิ่งเร้ามีความเข้มข้นดึงดูดใจนักเรียน ข้อคิดที่จะเสนอแนะก็คือ

1. การใช้สีสรร โดยเฉพาะสีแดงจะดึงดูดความสนใจได้มาก ในการเขียนแผนภูมิหรือบัตรคำนั้น สีแดงจะช่วยได้มากสำหรับคำหรือข้อความที่เราต้องการจะเน้น สำหรับสีเหลือง

นั้นควรจะเลี่ยงการใช้โดยเฉพาะกับเด็กเล็ก

2. เปลี่ยนสิ่งที่เร้าใจเสมอ จะทำให้เด็กตื่นตัวมากกว่าสิ่งเร้าที่อยู่คงที่ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ป้ายนิเทศในห้องเรียนจะเป็นแหล่งที่เร้าใจนักเรียนได้อย่างดีที่สุด เมื่อนักเรียนเข้ามาในห้องย่อมเป็นธรรมดาที่จะต้องมองไปที่ป้ายนิเทศ ถ้าครูเป็นคนกระตือรือร้นสนุกสนานกับการทำงาน จะใช้ป้ายนิเทศเป็นแหล่งที่สร้างความสนใจให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบทเรียนหรือความรู้ทั่วไป ถ้าเป็นไปได้ควรพยายามเปลี่ยนทุก ๆ อาทิตย์เพื่อว่าจะช่วยยั่วยุให้เกิดความสนใจว่า อาทิตย์ใหม่นี้ครูจะมีอะไรสำหรับพวกเขา

3. การใช้เสียง รู้จักเพิ่มน้ำหนักของเสียงในการพูด การอธิบาย ตอนใดควรจะใช้เสียงเบาหรือเสียงดัง ซึ่งการใช้เสียงนี้ถือว่าเป็นสิ่งเร้าที่สำคัญ บทเรียนจะเร้าผู้เรียนแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับเสียงของครูผู้สอน

4. สิ่งเร้าที่เคลื่อนไหวได้ ย่อมจะมีคุณค่ากว่าสิ่งเร้าที่อยู่กับที่ โดยเฉพาะอุปกรณ์ที่นำมาใช้กับนักเรียนชั้นประถม ถ้าให้มีการเคลื่อนไหวได้จะทำให้เด็กเกิดความสนใจได้มาก เด็กจะตื่นตัวสนุกสนาน สิ่งเร้านั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเคลื่อนไหวได้เอง แต่ครูเป็นผู้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เช่นการใช้ตุ๊กตาหรือรูปหุ่นต่าง ๆ ประกอบการเล่าเรื่อง

5. การสร้างสิ่งแวดล้อมแปลกใหม่ที่น่าพิศวง จะเป็นการกระตุ้นเด็กอย่างดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเข้าสู่บทเรียน ถ้าครูพยายามหาวิธีใหม่ ๆ มาใช้ ไม่ใช่วิธีใดวิธีหนึ่งจำเจ ย่อมจะช่วยยั่วยุให้เกิดความสนใจได้มากหรือในขณะที่สอนมีกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่แทรกเข้ามา จะเป็นการกระตุ้นเด็กได้อย่างดีที่สุด โดยเฉพาะคนที่กำลังเคลิ้ม ๆ จะหลับ

ในชั้นเรียนครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัว การที่ครูจะพูดอะไร ทำอะไร และพูดอย่างไร ทำอย่างไรเป็นสิ่งที่จะทำให้เห็นว่าการกำลังอยู่ในสภาพใด เกือบหน่าย ง่วงนอน (ตื่นตัวในระดับต่ำ) หรือมีความสนใจตั้งใจดี (ตื่นตัวในระดับปานกลาง)

(จากบทความเรื่อง “แรงจูงใจในการเรียนการสอน” โดย ดร. พรรณี ชูทัย จากหนังสือวิทยาสาร ปีที่ 26 ฉบับที่ 1, 1 มกราคม 2518, หน้า 41 - 42)

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motives)

จากผลการศึกษาในเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เราจะพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น จึงควรที่จะพิจารณาถึงความ

สัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนกับความสำเร็จและความล้มเหลวของผู้เรียน
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือความต้องการความสำเร็จ หมายถึงแรงจูงใจที่ทำให้บุคคล
มีความต้องการทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการแข่งขันกับ
บุคคลอื่น ทำงานด้วยมาตรฐานอันดีเยี่ยม มีความอดทนมานะบากบั่น พยายามเอาชนะอุป-
สรรคต่าง ๆ บุคคลจะมีความสุขเมื่อประสบความสำเร็จ และมีความวิตกกังวลเมื่อประสบ
ความล้มเหลว (McClelland, 1956)

แอตคินสัน (Atkinson) กล่าวถึงแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ
3 ประเด็นคือ

4.1 แรงจูงใจที่จะบรรลุความสำเร็จ (motive to achieve success) บุคคลแต่ละคน
มีแรงจูงใจที่จะไปสู่ความสำเร็จรวมทั้งแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลวแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ
ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล ถ้าเดิมเขาประสบความสำเร็จ เขาก็จะมีแรงจูงใจใฝ่
สัมฤทธิ์มากกว่าบุคคลที่เคยประสบความล้มเหลวมาก่อนซึ่งจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

4.2 โอกาสของความสำเร็จ (probability of success) ด้งานที่ทำไม่ยากหรือง่ายเกินไป
ไป บุคคลจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากแต่ด้งานทำที่ง่ายหรือยากมากเกินไปไม่ว่าคน ๆ นั้นจะมี
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากหรือน้อย เขาก็จะไม่คิดว่าเขาจะมีโอกาสที่จะสำเร็จหรือล้มเหลว

4.3 คุณค่าของความสำเร็จ (incentive value of success) บุคคลจะมีความพึงพอใจ
ในความสำเร็จของตนมากยิ่งขึ้น ด้งานที่ทำสำเร็จนั้นเป็นงานยาก ตรงกันข้ามด้งานที่ทำ
สำเร็จเป็นงานง่าย เขาก็จะไม่เกิดความพึงพอใจในความสำเร็จนั้นมากเท่าไร

นอกจากนี้แล้ว แอตคินสัน (Atkinson) ยังได้กล่าวถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มี
อิทธิพลต่อการตั้งเป้าหมายในการทำงานของบุคคล (Factors Affecting Goal - Setting) ด้วย
โดยปกติแล้วเป้าหมายในการทำงานมี 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. เป้าหมายในปัจจุบัน (immediate goals) เช่น การอ่านและทำความเข้าใจบทเรียน
ที่เรียนอยู่ภายใน 2 ชั่วโมง

2. เป้าหมายในอนาคต (long range goals) เช่นนักศึกษาที่เรียนสาขาศึกษาศาสตร์
ชั้นปีที่ 1 ตั้งเป้าหมายไว้ว่าอีก 4 ปี เขาจะสำเร็จเป็นครู

เป้าหมายดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายในปัจจุบันหรืออนาคต เป้าหมายที่เราตั้ง
หรือคาดหวังไว้จะมีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของเราทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์-
ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตั้งเป้าหมาย ได้แก่

1. ความสำเร็จและความล้มเหลวของงานที่เคยทำ มีผลต่อการตั้งเป้าหมายและ
โอกาสที่จะทำงานนั้นสำเร็จในอนาคต

ตัวอย่าง จากการศึกษาของ แอดคินสัน พบว่า ถ้างานที่ทำมีโอกาสสำเร็จประมาณ 50% บุคคลก็จะเลือกที่จะทำงานนั้น และถ้าทำแล้วสำเร็จลงได้เขาก็จะทำงานที่ยากมากขึ้น คือตั้งเป้าหมายที่สูงขึ้นกว่าเดิม เช่น ตอนแรกโอกาสที่จะทำได้สำเร็จมีถึง 70% หลังจากที่เขาสามารถทำงานนั้นสำเร็จเขาก็จะตั้งเป้าหมายสูงขึ้น คือทำงานที่มีโอกาสสำเร็จ 50 – 50 เป็นต้น ในทางตรงข้าม ถ้าทำงานล้มเหลวเขาก็จะตั้งเป้าหมายต่ำลง

2. ลักษณะของงานและบุคลิกภาพบางอย่างของบุคคล มีผลต่อระดับของการตั้งความปรารถนาในการทำงาน ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในงานนั้น ดังนี้

2.1 งานอาจจะยากจนเกินไปจนไม่มีใครสามารถตั้งเป้าหมายหรือคาดหวังว่าจะทำสำเร็จลงได้ หรืองานอาจจะง่ายจนเกินไปจนไม่มีใครอยากจะทำ เพราะไม่มีความรู้สึกลัวว่าจะต้องใช้ความพยายามอะไรเลย

2.2 คนที่มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักตัวเองอย่างดี เป็นคนยอมรับความเป็นจริง มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและโรงเรียน เขาจะตั้งเป้าหมายที่ตรงกับความเป็นจริง และพยายามที่จะไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ให้ได้ ตรงกันข้ามกับคนที่ไม่มีลักษณะดังกล่าวเขาจะทำเช่นนั้นไม่ได้ เช่นคนที่ไม่มี ความมั่นใจในตนเอง (insecure individual) จะทำอะไรโดยให้ผู้อื่นตั้งเป้าหมายให้ทั้ง ๆ ที่บางทีก็รู้ว่าตนเองไม่สามารถไปถึงเป้าหมายนั้นได้

2.3 คนที่มีความต้องการจะหลีกเลี่ยงความล้มเหลว กลัวความล้มเหลวจะตั้งเป้าหมายต่ำ ทั้งนี้ เพื่อรักษาความภาคภูมิใจในตนเองเอาไว้และเพื่อว่าเขาจะได้ทำสิ่งนั้นสำเร็จได้โดยง่าย

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับความสำเร็งนั้น อุไร สิงห์โต (2522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแบบแสดงตัวกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน พบว่าคนที่บุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแตกต่างกับคนที่บุคลิกภาพแบบแสดงตัว นอกจากนั้น วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2516) ยังได้สรุปลักษณะบุคลิกภาพของคนที่อยู่ในสังคมสัมฤทธิ์สัมพันธ์ไว้ว่า เป็นคนที่มีวินัยในตนเอง มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ มั่นใจในตนเองสูง เน้นประสิทธิภาพการทำงาน มีการวางแผน มีเหตุผล แก้ปัญหาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ ส่วนบุคลิกภาพของคนที่อยู่ในสังคมไม่ตรีสัมพันธ์ เช่น สังคมไทยเรา จะมีบุคลิกภาพเป็นคนเอื้อเฟื้อ เกรงใจ ข้อสำคัญที่ควรพิจารณาคือ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รักความสบาย ขาดการวางแผนงาน ขาดวินัย และขาดความรับผิดชอบ และในแง่ของความคิดสร้างสรรค์ คนที่อยู่ในสังคมไม่ตรีสัมพันธ์ยังมีความคิดสร้างสรรค์น้อยกว่าคนที่อยู่ในสังคมสัมฤทธิ์สัมพันธ์ จากข้อสรุปและงานวิจัยดังกล่าวเป็นข้อคิดที่ครุควรที่จะได้คำนึงถึงการเสริม

สร้างบุคลิกภาพของนักเรียนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบุคลิกภาพของเด็กไทยซึ่งอยู่ในสังคมไมตรีสัมพันธ์ ทั้งนี้ เนื่องจากบุคลิกภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จหรือไม่ (พชนี วรกวิน, 2524 : 117 - 118)

ดังนั้น การที่เรารู้จักการตั้งเป้าหมายในการทำงานนั้น ชี้ให้เห็นว่ามีวิธีการหลายวิธีที่ครูจะใช้ในการส่งเสริมนักเรียนให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

วิธีหนึ่งก็คือ : การสร้างให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเอง ใช้ความพยายามที่จะทำอะไรให้สำเร็จสักอย่าง เด็กบางคนที่ไม่กล้าว่าตัวเองจะล้มเหลวก็อาจจะเต็มใจที่จะพยายามใหม่อีกครั้ง

ในทางจิตวิทยานั้น ยิ่งบุคคลเกี่ยวข้องกับหรือมีแรงจูงใจที่จะไปสู่เป้าหมายหรือมีความต้องการที่จะได้สิ่งที่ปรารถนามากเท่าไร เป้าหมายของเขาก็ยิ่งมั่นคงมากขึ้นเท่านั้น

ในทางปฏิบัติแล้ว เราไม่สามารถทำให้นักเรียนทั้งชั้นเกิดแรงจูงใจที่จะไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนหรือของห้องเรียนได้ ปัญหาก็คือ

1. จำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นมากเกินไป
2. งานที่ให้นักเรียนทำหรือบทเรียนที่ให้นักเรียนเรียนนั้นไม่สามารถที่จะทำให้นักเรียนสนใจหรือเป็นที่สนใจของนักเรียนทุกคนในชั้นได้
3. ความสนใจของกลุ่มมีอิทธิพลมาก เนื่องจากถึงแม้ว่าตัวนักเรียนคนเดียวอาจจะสนใจงานนั้น แต่ถ้ากลุ่มต่อต้านหรือไม่สนใจ งานนั้นก็ไม่สามารถจูงใจนักเรียนได้ นักเรียนมักจะทำตามกลุ่มเพื่อนมากกว่าครู
4. เป้าหมายและความต้องการของโรงเรียนขัดแย้งกับเป้าหมายและความต้องการของนักเรียน สิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้ ต้องการจะเรียนไม่มีอยู่ในตำราที่โรงเรียนกำหนดให้เรียน นอกจากนั้นครูยังมุ่งหวังให้เด็กนักเรียนสอบผ่านหรือทำข้อสอบได้เท่านั้น
5. นักเรียนมีภูมิหลังต่างกัน นับเป็นปัญหาสำหรับครูมากเช่นกัน เนื่องจากภูมิหลังที่ต่างกันของนักเรียนมีผลต่อความสนใจที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจต่างกัน ครูจึงไม่อาจทราบได้ว่า อะไรบ้างที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนแต่ละคน

ตัวอย่าง เด็กที่มาจากครอบครัวชั้นกลาง เด็กเหล่านี้ต้องการได้เกรดที่ดี ๆ จากโรงเรียน ถ้าได้เกรดดี ๆ พ่อแม่จะชมเชยยกย่อง เพื่อน ๆ ก็จะยกย่องความสำเร็จทางการศึกษาของเขาจะทำให้เขาสนใจที่จะทำกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ นอกจากนั้นเด็กเหล่านี้ยังกลัวการได้เกรดไม่ดีมาก ถ้าเขาสอบได้เกรดไม่ดีเขาจะแสดงความก้าวร้าวต่อครูผู้สอนและจะต่อสู้ทุกทางที่จะทำให้เขาได้เกรดดี

ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำ จะให้ความสนใจน้อยในเรื่องคะแนนหรือเกรดที่ได้รับ เพราะว่าพ่อแม่ก็ไม่ค่อยได้ดูสมุดรายงานของลูกเท่าไร ไม่ได้สนใจว่าลูกจะเรียนเป็นอย่างไร บางทีเด็กก็ต้องเซ็นสมุดแสดงผลการเรียนด้วยตนเอง นอกจากนั้นถ้าเกิดได้เกรดดี บางทีต้องแอบไว้เป็นความลับ เพราะกลัวเพื่อนๆ จะว่าเอา เพื่อนๆ จะไม่ยอมรับ สิ่งๆ หนึ่งมักจะยอมรับคือ การต่อสู้การแสดงความก้าวร้าวต่อครู

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดู กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กไทยโดยเฉพาะเด็กเล็กๆ พบว่าเด็กที่ได้รับการฝึกให้พึ่งตนเองมากเท่าไร ก็จะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมากเท่านั้น โดยเฉพาะการฝึกเด็กให้พึ่งตนเองเมื่อเด็กอายุ 2 – 4 ขวบ จะให้ผลดีที่สุด นอกจากนั้นจากการศึกษาของ โรเซน และเดนเดรด (Rosen and D'Andrade, 1959) ยังพบอีกว่าเด็กชายที่ได้รับการปกครองจากพ่อแบบประชาธิปไตย จะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กชายที่ได้รับการปกครองจากพ่อแบบเผด็จการ และจากการศึกษาของ ดนัย งามมานะ (2518) ยังพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จะมีความรู้สึกรับผิดชอบ มีความอยากรู้ อยากเห็น และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์น้อยกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่เกินไป ในปีเดียวกันนี้เอง กุศยา แสงเดช (2518) ได้ศึกษากับเด็กชั้นประถมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีปัญหาทั้งทางด้านการเรียน สังคมและส่วนตัว มากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และนักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีปัญหาทั้ง 3 ด้าน มากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จากงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภูมิหลังของครอบครัวโดยเฉพาะการที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันย่อมมีส่วนทำให้เด็กมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่างกันไปด้วย

5. แรงจูงใจของกลุ่ม (Group Motivation)

กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมากมาย ทั้งทางพฤติกรรมโดยส่วนตัวและพฤติกรรมทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปได้โดยอิทธิพลของกลุ่ม กลุ่มมีอิทธิพลในด้านจิตวิทยาต่อสมาชิกหลายรูปแบบ โรงเรียนสามารถใช้กลุ่มให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของนักเรียนและครูได้ เนื่องจาก

5.1 กลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก

ครูอาจนำประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไปใช้ในการจัดกลุ่มนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนต่างๆ ระบบกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนที่เรียนอ่อนที่จัดให้ป็นอยู่กับกลุ่มคนเก่งได้

มีกำลังใจในการทำงานที่มอบหมาย ทำให้คนเรียนอ่อนได้มีโอกาสประสบความสำเร็จ มีความรู้สึกยินดีต่อผลงานของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้เป็นคนทำโดยตลอดแต่ก็มีส่วนในการกระทำจนได้รับความสำเร็จ ระบบกลุ่มจึงช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการเรียนต่อไป

5.2 กลุ่มช่วยให้สมาชิกได้แสดงออกหรือเป็นสนามทดลอง

โดยปกติเด็กมักจะไม่มีโอกาสได้แสดงความเป็นตัวของตัวเอง เว้นแต่ได้มีโอกาสอยู่ท่ามกลางเพื่อนฝูงที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ถ้าหากเด็กอยู่ที่บ้านก็มักจะเงินไม่กล้าแสดงออกต่อหน้าพ่อแม่ การรวมกลุ่มกับเพื่อนฝูงจึงทำให้เขาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ออกมา เช่น ทศนคติ คำนิยม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความมอกงามของอารมณ์ ระบบกลุ่มจึงเป็นสนามทดลองให้เด็กรู้จักแสดงออก แม้จะเป็นการควรหรือไม่ควรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ตาม ต่อไปเขาก็จะเรียนรู้ได้เองจากคำนิยมและบรรทัดฐานของกลุ่มว่า เขาควรจะต้องปรับปรุงการแสดงออกอย่างไร การจัดการอภิปรายกลุ่มหรือมอบงานให้ทำเป็นกลุ่มจะส่งเสริมในด้านนี้ได้เป็นอย่างมาก

5.3 กลุ่มช่วยสะท้อนให้สมาชิกมองเห็นภาพของตนเอง เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไข

ในการแสดงออกของเด็กในขณะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มในระยะแรก ๆ อาจจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะเป็นการเริ่มการทดลองแสดง เช่น บางคนอาจแสดงออกอย่างรุนแรง บางคนนุ่มนวล บางคนก็มีการก้าวร้าว จากสายตาและความคิดของผู้อื่นในกลุ่มจะสะท้อนให้เด็กได้รู้จักตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์ของเพื่อนสมาชิกอาจทำให้ตนเองได้สติรู้สำนึกว่าตนเองเป็นคนอย่างไร เหมาะสมต่อสังคมหรือไม่ ภาวะของกลุ่มจะช่วยในเรื่องนี้ได้ดีกว่าคำสั่งสอนของครูหรือพ่อแม่เสียอีก เพราะกลุ่มมีอิทธิพลเหนือจิตใจเด็กเป็นอย่างมาก การที่ครูจัดให้เพื่อนร่วมชั้นช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างตรงไปตรงมา ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เด็กประพฤติปฏิบัติตนคล้อยตามบรรทัดฐานของโรงเรียนได้โดยใจสมัคร

5.4 กลุ่มช่วยสนองความต้องการของสมาชิก

ส่วนใหญ่เด็กเรียนอ่อนมีความต้องการทางสังคมเช่นเดียวกับบุคคลโดยทั่วไป เช่น ต้องการความเห็นอกเห็นใจ ต้องการความรัก ต้องการมีเพื่อน ต้องการความอบอุ่นทางใจ สิ่งเหล่านี้กลุ่มสามารถสนองให้ได้ เมื่อครูจัดให้เด็กที่ชอบอยู่โดดเดี่ยวได้เข้ากลุ่ม ก็อาจจะช่วยลดความคับข้องใจภายในของเด็กได้หรืออาจจะช่วยแก้ไขปมด้อยต่าง ๆ ได้ เป็นการสร้างความเจริญอกงามให้เกิดขึ้นในตัวเด็กด้วย เมื่อสภาพจิตใจของเด็กดีขึ้น การเรียนก็จะดีขึ้นด้วย

5.5 กลุ่มช่วยให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นหรือระดับกระแฉะ

การให้งานต่างๆ แก่นักเรียน ครูควรให้ทำเป็นระบบกลุ่มดีกว่ามอบให้ทำเป็นการส่วนตัวโดยเฉพาะ เพราะงานของกลุ่มจะช่วยให้เด็กมีความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็นและอยากปฏิบัติงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่มอย่างสนุกสนานดีกว่าให้ทำอยู่คนเดียวอย่างเงียบเหงา แม้จะทำงานสำเร็จก็ไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านจิตใจต่อสังคมแต่อย่างใด มีครูบางคนสอนโดยจัดกลุ่มการเรียนรู้ โดยจะมอบหมายงานทุกชิ้นให้ทำโดยระบบกลุ่ม แม้กระทั่งการสอบวัดผล ก็ช่วยกันคิดและทำโดยระบบกลุ่ม ส่วนคะแนนก็ให้เท่ากันตามความสามารถของกลุ่ม โดยวิธีนี้ทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น การส่งเสริมความร่วมมือในการปฏิบัติมีมากขึ้น ความสนุกสนานที่ได้มีการแข่งขันกับกลุ่มอื่น จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นมากขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้จะได้รับความสนใจจากเด็กมากขึ้น ดีกว่าที่จะให้ทำและเรียนอยู่ตามลำพังคนเดียวแบบตัวใครตัวมัน เพราะในสังคมของชีวิตจริงการดำเนินชีวิตแบบตัวใครตัวมันมักจะประสบความสำเร็จยาก

5.6 กลุ่มช่วยสมาชิกในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

การจัดการเรียนแบบกลุ่มจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือในการคิด การตัดสินใจและแก้ปัญหา เด็กบางคนอาจเก่งไปคนละด้าน การช่วยกันคิดและช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ผลสำเร็จสูงกว่านั่งทำอยู่คนเดียว ช่องทางแห่งความคิดในการแก้ปัญหาจะได้รับการเรียนรู้จากสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เมื่ออยู่ร่วมกันหลาย ๆ คนก็จะได้รู้หลาย ๆ ช่องทาง เพราะลำพังครูคนเดียวย่อมไม่สามารถดูแลแนะช่องทางให้เด็กได้ทั่วถึงทุกคน

5.7 กลุ่มทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบ

ในการแบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน การฝึกให้นักเรียนในกลุ่มได้รู้จักสร้างระบบงานที่จะทำ ให้มีขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเช่นนี้ควรมีการประชุมกลุ่มในการวางแผนกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ตลอดจนการปฏิบัติและการประเมินผลของงาน ความคิดของกลุ่ม ในสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องบังคับให้สมาชิกในกลุ่มต้องช่วยกันรับผิดชอบ หากสมาชิกคนใดไม่รับผิดชอบ กลุ่มก็จะไม่ยอมรับ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษทางสังคมโดยแท้จริงแบบหนึ่ง การกระทำแบบที่ว่านี่ก็เป็นจริงในสังคม คือ ทุกคนมีความต้องการให้สังคมยอมรับตนเองด้วยกันทั้งนั้น

5.8 กลุ่มช่วยผ่อนคลายความกดดันและความคับข้องใจ

โดยปกติเด็กแทบทุกคนย่อมมีโอกาสได้รับความกดดันทางอารมณ์ หรือความคับข้องใจจากสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นจากทางบ้านหรือทางสังคมโดยทั่วไป การระบายออกของสิ่งเหล่านี้ย่อมทำได้ถ้าตนมีเพื่อนมีสมาชิกของกลุ่ม ฐานะของกลุ่มจึงเป็นเสมือนพี่เลี้ยงอย่าง

ดี สมาชิกทุกคนในกลุ่มพร้อมที่จะรับฟังและให้ความเห็นใจ หรือช่วยแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ภายในได้ การอยู่โดดเดี่ยวก็ไม่มีทางที่จะเอาสิ่งเหล่านี้ไประบายกับใคร เด็กบางคนมีความเกรงกลัวครู ไม่กล้าไประบายความในใจออกโดยตรง แต่ถ้ากับเพื่อนในกลุ่มที่เห็นอกเห็นใจกัน เขาก็กล้าที่จะระบายออก และความในใจประเภทนี้อาจล่วงรู้ไปถึงครูได้ในภายหลังโดยเพื่อนที่รับฟังไปบอกกล่าวอีกทอดหนึ่ง กลุ่มจึงเป็นสะพานเชื่อมโยงตัวเด็กที่มีปัญหากับครูได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์ของกลุ่มในโรงเรียนในการผ่อนคลายความกดดันและความคับข้องใจ คือ การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (group counseling) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาสร้างความสัมพันธ์กับผู้ขอรับคำปรึกษาจำนวนหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มเป็นแรงผลักดันในการแก้ปัญหา สมาชิกของกลุ่มจะได้แสดงความคิดและพฤติกรรมตามที่ตนรู้สึก แสดงความในใจอย่างเสรี เนื่องจากบรรยากาศของกลุ่มมีความเป็นกันเอง สมาชิกจะกล้าเอาปัญหาส่วนตัวมาคุยกัน สมาชิกมีการยอมรับไว้วางใจซึ่งกันและกัน สร้างแรงกระตุ้นร่วมกัน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การใช้กลุ่มในลักษณะนี้สมาชิกได้เรียนรู้ว่า สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มก็มีปัญหาเช่นเดียวกับตน ซึ่งนอกจากจะช่วยผ่อนคลายความคับข้องใจแล้ว ยังช่วยให้บุคคลเข้าใจและยอมรับตนเองอีกด้วย

5.9 กลุ่มช่วยสมาชิกให้ประพฤตินอกกฎที่นอกกรอบ

หากมีสมาชิกคนหนึ่งคนใดมีความคิดหรือตั้งใจจะประพฤติออกนอกกฎนอกทาง อันจะสร้างความเสื่อมเสียมาสู่ตนหรือหมู่คณะ กลุ่มจะทำหน้าที่ที่กักห้ามปรามแทนครูบาอาจารย์หรือพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นทางหนึ่งที่จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมให้สมาชิกอยู่ในกรอบและมาตรฐานที่คนทั่วไปยึดถือได้ การจัดกลุ่มให้ช่วยกันสอดส่องความประพฤติจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครูผู้ทำหน้าที่ฝ่ายปกครอง

5.10 กลุ่มช่วยสมาชิกในด้านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ในด้านการเรียน นักเรียนบางคนเรียนเก่ง บางคนเรียนอ่อนประสบการณ์ในการเรียนจะถูกถ่ายทอดให้แก่กันระหว่างสมาชิก คนเรียนอ่อนจะได้ลองปฏิบัติตามวิธีของคนเรียนเก่ง เพราะวิธีการเหล่านี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวแต่ละคน การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันก็จะเป็นประโยชน์ในการเรียนมากขึ้น

5.11 กลุ่มช่วยเสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ

การออกกำลังกายโดยวิธีต่าง ๆ เช่น การเล่นกีฬา จะทำได้ดีถ้าหากเล่นเป็นกลุ่ม เพราะจะทำให้เกิดความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ การเล่นกีฬาคนเดียวในไม่ช้าก็เกิดการ

เบื้องต้น ระบบการเล่นเป็นกลุ่มจึงสร้างความตั้งใจให้เล่นดีกว่าเล่นคนเดียว เพราะกลุ่มสามารถสร้างบรรยากาศแห่งการแข่งขันและความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้

5.12 กิจกรรมของกลุ่มสามารถช่วยสร้างความเข้าใจได้ดีขึ้น

บทเรียนต่างๆ ที่ยากในการทำความเข้าใจ ครูควรจะได้จัดให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกลุ่มอย่างที่เราเรียกกันว่ากลุ่มปฏิบัติงาน (Working group) เพราะวิธีการเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนต้องลงทุนลงแรงทั้งความคิดและร่างกายในการค้นคว้าอภิปรายหาข้อมูลต่างๆ โดยตนเองดีกว่าให้หนึ่งหนึ่งๆ แล้วฟังครูสอน หรือให้ไปท่องจากตำรา เป็นวิธีการที่ช่วยให้จำได้ แต่ไม่แน่ใจว่าจะเข้าใจหรือไม่ การที่เด็กได้ลงทุนลงแรงโดยตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้จะเป็นวิธีการขยายโลกทัศน์ของตนไปสู่สิ่งนั้นโดยการกระทำ ดังเช่น การเข้าห้องปฏิบัติการเป็นกลุ่ม การทำการทดลองโดยตนเอง ความเข้าใจจะมีมากขึ้นกว่าการท่องจำ

5.13 กลุ่มช่วยสร้างบรรทัดฐานให้สมาชิกยอมรับ

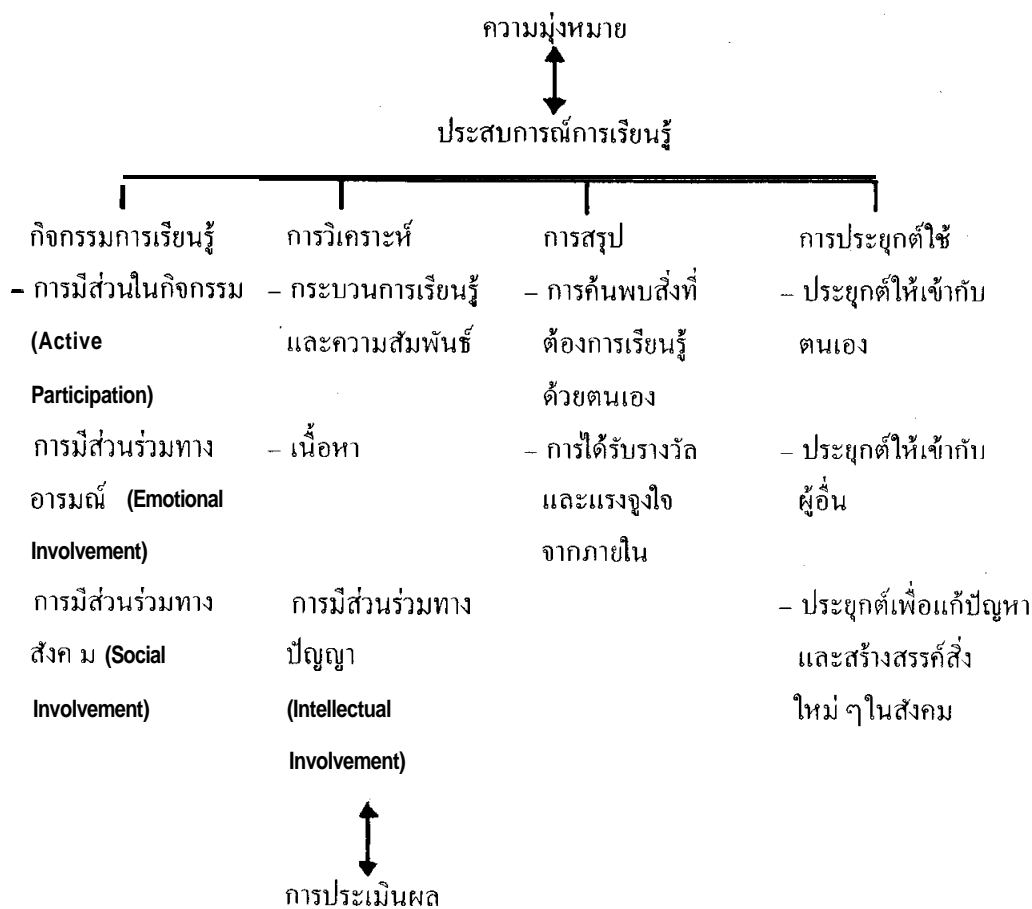
กฎเกณฑ์ บรรทัดฐานต่างๆ ที่เกิดมาจากความคิดของกลุ่มจะเป็นที่ยอมรับจากผู้ปฏิบัติ ดีกว่าที่จะออกกฎมาจากแหล่งอื่น เพราะกฎเกณฑ์ที่ออกมาจากเบื้องบนหากใครไม่ปฏิบัติ ผู้ออกกฎเกณฑ์เท่านั้นที่จะลงโทษ แต่ถ้าเป็นกฎเกณฑ์ที่ออกมาจากกลุ่ม จะถูกลงโทษจากกลุ่มด้วยและจากครูด้วย ถือเป็นกลงโทษสองชั้น กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ในโรงเรียนจึงควรให้นักเรียนได้ทราบและยอมรับกันเสียก่อนที่จะมีการลงโทษผู้ฝ่าฝืน

จากประโยชน์ของการใช้กลุ่มดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน ดังนั้น ครูจึงควรใช้เทคนิคของกลุ่ม (group technique) ในการเรียนการสอน ทั้งนี้กลุ่มจะช่วยในการพัฒนาความสามารถในการทำงาน ความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ในการทำงานไม่ว่าครูจะอยู่หรือไม่

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของการนำเทคนิคของกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอน

เยาวภา เดชะคุปต์ ได้เสนอการนำขบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอน (โดยคัดและดัดตอนมาจากวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา” แผนกวิชาประถมศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517 : หน้า 156 – 166)

แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน
(Group Process Model for Teacher)

(การเตรียมบทเรียน, การเรียนรู้, การสอน)

หลักการสอนโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เริ่มด้วยการตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกรวมทั้งด้านจิตใจ สังคมและสติปัญญาไปพร้อมๆ กันทุกด้าน

หลักการที่สองคือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเน้นที่การให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้

เรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน

หลักการที่สามคือ การที่ผู้เรียนได้วิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนจะเป็นผู้ค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง และยังช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย ด้วยการเรียนรู้จากการมีบทบาทสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน การวิเคราะห์การทำงานร่วมกันนี้ นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองแล้ว ยังช่วยให้เข้าใจผู้อื่นมองเห็นปัญหา และวิธีการที่เหมาะสมในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป ครูเข้ามามีส่วนช่วยผู้เรียนในการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาที่เรียนด้วยการกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด และแสดงข้อคิดที่ตนได้พบจากการทำงานในกลุ่มให้ผู้อื่นในกลุ่มได้รับรู้ด้วยการที่ครูตั้งคำถามว่า อะไรทำไม และอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์สิ่งที่ได้กระทำลงไป เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ให้รวมกันเข้าเป็นจุดเดียว ทั้งนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวความคิดที่ต้องการด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดจนพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

หลักการที่สี่คือ การสรุปและการนำหลักการไปประยุกต์ใช้ หลังจากที่ผู้เรียนได้แนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว หลักการขั้นต่อไปคือ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปรวมแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดเป็นหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนนำกฎ-เกณฑ์หรือหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้กับตนเอง เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมหรือนุคลิกภาพ นอกจากนั้นยังนำไปประยุกต์ใช้กับผู้อื่น เช่น การปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น การประยุกต์ใช้นี้ยังรวมถึงการใช้ในการแก้ปัญหาในอนาคต การแก้ปัญหาสังคมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในสังคม

หลักการที่ห้าคือ การประเมินผล การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการเรียนการสอนเพราะจะทำให้ทราบว่า การเรียนการสอนนั้นตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงไร วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยประเมินจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งได้แก่ การประเมินผลการทำงานของกลุ่ม ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม ตลอดจนประเมินสัมพันธภาพในระหว่างสมาชิกของกลุ่มด้วยการให้สมาชิกให้ข้อติชมโดยปราศจากอคติต่อกัน

กล่าวโดยสรุปลักษณะการเรียนรู้โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ โดยผู้เรียนจะไม่อยู่ในฐานะผู้ฟังอย่างเฉย ๆ เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นผู้ที่คิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งผลของการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง

2. ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และควรช่วยประสานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น อาจถือได้ว่าครูก็อยู่ในฐานะผู้เรียนคนหนึ่งด้วย

3. การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากครูเพียงผู้เดียว ทุกคนในกลุ่มจะเป็นแหล่งที่มาของความรู้ โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้น การเรียนรู้ของกลุ่มจะมากหรือน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่ม

4. การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนคือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการและประสบการณ์ของแต่ละกลุ่ม

5. การเรียนรู้ในกลุ่มจะเป็นการเรียนรู้ใน 3 ลักษณะคือ การเรียนรู้เรื่องของตนเอง การเรียนรู้เรื่องของสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม

ผลดีของการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลดีคือ

1. เปิดโอกาสให้มีการตอบสนองระหว่างครูและนักเรียนมากขึ้น
 2. นักเรียนที่ไม่ค่อยได้มีโอกาสแสดงออกหรือเป็นบุคคลจ้อยจะได้มีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น
 3. นักเรียนจะมีโอกาสสนใจกับเนื้อหาวิชา โดยมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเองไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับฟังเท่านั้น
 4. การเรียนรู้จะสนองกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้อย่างจริงจัง
 5. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากขึ้น โดยผู้เรียนจะต้องร่วมมือกับครูในการกำหนดเนื้อหา และความต้องการในการเรียน รวมทั้งเป็นผู้แสดงออกอย่างจริงจัง
 6. ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถจากความรู้ที่ตนมีอยู่ และจากที่อื่น ๆ มาใช้ในการเรียนรู้ของตน
 7. ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและที่ประสบในชีวิตจริงได้อย่างจริงจัง
- กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าวมาแล้ว เป็นเพียงวิธีการหนึ่งซึ่งครูอาจจะเลือก

นำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ แต่มีใช้วิธีการเดียวที่มีอยู่ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ความต้องการ และวัตถุประสงค์ของการสอนนั้น ๆ

ตัวอย่างการใช้เทคนิคของกลุ่มในชั้นเรียน

การใช้เทคนิคของกลุ่มต่อไปนี้เป็นตัวอย่างจากภาพยนตร์เรื่อง

Our Class Works Together โดย Educational Collaborator : Kenneth D. Wann, Ed.D.

Prof. of Educational, Teacher College, Columbia University.

ครูควรจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนห้องหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ปูพื้นฐานของทักษะในการทำงานด้วยการร่วมมือกัน เพื่อให้เด็กเข้าใจดีขึ้นว่าการทำงานร่วมกันจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องมีการวางแผนงานร่วมกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน แบ่งงานกันทำ แก้ปัญหาาร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน งานที่ร่วมกันทำก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว

2. ชูใจเด็กให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ในการเรียนของนักเรียนชั้นหนึ่ง นักเรียนกำลังเรียนเรื่อง “ชนิดของชุมชน” ซึ่งได้แก่ เมือง หัวเมืองและหมู่บ้าน เด็กบางคนก็กำลังอ่าน บางคนกำลังเขียนเรื่องราวที่ครูให้อ่านให้เขียน บรรยากาศของห้องเรียนดูเคร่งเครียด ต่างคนต่างสนใจกับสิ่งที่ตนทำ ครูจึงเริ่มการสอนของครูเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยเริ่มด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกงานที่กลุ่มต้องการทำร่วมกัน

ครูบอกนักเรียนว่า “สิ่งหนึ่งที่เราได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนก็คือ ประชาชนมีการทำงานร่วมกัน นักเรียนคิดว่าห้องเรียนของเราควรมีการทำงานอะไรร่วมกันดี”

นักเรียนในชั้นต่างยกมือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ บางคนก็เสนอว่าเราควรช่วยกันสร้างชุมชนเล็ก ๆ ขึ้นมาสักแห่งหนึ่ง บางคนก็บอกว่าเราน่าจะวาดภาพใหญ่ ๆ ที่แสดงถึงการทำงานของคนในชุมชน บางคนก็บอกว่าเขาเก็บสะสมรูปที่แสดงการทำงานของคนในอาชีพต่าง ๆ ไว้หลายรูปบางทีอาจจะใช้ติดที่บอร์ดแสดงภาพก็ได้ จะได้เห็นชนิดของงานต่าง ๆ ที่ทำกันในชุมชน บางคนก็บอกว่าควรจะทำรายงานเกี่ยวกับชุมชน บางคนก็เงิบฟังเฉย ๆ ครูรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนทุกคนและบอกนักเรียนว่า “ความคิดของนักเรียนทุกคนเป็นความที่ดีทั้งนั้น แต่นักเรียนคิดว่าความคิดไหนที่ดีที่สุดที่เราควรจะทำ”

นักเรียนบางคนแสดงความคิดเห็นว่าจะทำรายงานเกี่ยวกับชุมชนแต่ในชั้นไม่

ตกลง ครูจึงแนะทางให้ว่า “เมื่อสัปดาห์ที่แล้วนักเรียนได้เรียนวิชาวาดเขียนกันมา นักเรียนมีความคิดอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการสร้างแบบจำลองของชุมชนและการแสดงภาพการทำงานของคนในชุมชน มีใครในชั้นต้องการจะทำงานชิ้นนี้ร่วมกันบ้าง” ปรากฏว่านักเรียนยกมือเห็นด้วยทั้งชั้น

2. การวางแผนงานและรวบรวมอุปกรณ์ต่าง ๆ

จากขั้นที่ 1 เราก็จะเห็นว่านักเรียนได้มีการตัดสินใจร่วมกันแล้วว่าต้องการจะทำงานอะไรร่วมกัน คราวนี้ครูก็แนะทางให้นักเรียนควรจะทำงานนั้นที่บริเวณใดในห้องเรียน พอดีในห้องเรียนนี้มีโต๊ะกว้างพอสมควรที่มุมห้องที่จะใช้ทำเป็นแบบจำลองของชุมชนได้ นอกจากนั้นในห้องก็ยังมีบอร์ดวางที่นักเรียนจะใช้แสดงผลภาพได้

คราวนี้ก็ถึงตอนที่นักเรียนทุกคนต่างวางแผนร่วมกันว่าจะต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้างที่จำเป็น แล้วต่างคนต่างก็เอาสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้มาคนละอย่างสองอย่าง เป็นต้นว่า ก่อลงแปล่าที่ใช้แล้วสำหรับสร้างเป็นบ้านและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ในชุมชน กระดาษสีต่าง ๆ เอามาทำเป็นแม่น้ำ หญ้าและถนน สีและฟู่กันทาสีบ้านและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่จะทำขึ้น กาว กรรไกร หมุดติดภาพที่บอร์ด รวมทั้งหนังสือนิตยสารเก่า ๆ ที่มีภาพเกี่ยวกับการทำงานประเภทต่าง ๆ ในชุมชน

3. การลงมือทำงานร่วมกัน

นักเรียนใช้เวลา 2 – 3 วัน สร้างชุมชนจำลองและภาพแสดงงานอาชีพประเภทต่าง ๆ ในชุมชน เด็กแต่ละคนต่างรับผิดชอบงานกันไปคนละอย่าง บางคนทำถนนสวนสาธารณะ บางคนทำบ้าน บางคนติดภาพ เลือกรูปวาดติดบอร์ด ต่างคนต่างทำตามความสามารถของตนโดยไม่ต้องห่วงว่าสิ่งที่ทำนั้นเพื่อน ๆ ในห้องจะไม่ชอบ เขาจะทำงานของเขาอย่างดีที่สุด

ในขณะที่ทำงานมีปัญหาเกิดขึ้นในการทำงานคือ เด็ก 2 คน เกิดทำถนนสีต่างกัน คนหนึ่งทำเป็นสีเขียวอีกคนทำเป็นสีดำ จึงเกิดตกลงกันไม่ได้ ครูเข้ามาช่วยโดยถามนักเรียนว่า ในความเป็นจริงแล้วนักเรียนคิดว่าถนนควรจะเป็นสีอะไรดี นักเรียน 2 คน พุดจาตกลงกันเอง ในที่สุดเด็ก 2 คนก็ตกลงกันได้

นอกจากนั้นในการทำงานครั้งนี้ เด็กยังมีการแบ่งปันสิ่งของกันใช้ เช่น ขณะที่กำลังทากาวเพื่อจะเอารูปไปติดที่บอร์ด กาวเกิดหมด เด็กก็จะแบ่งปันกาวกัน ส่วนเด็กคนไหนที่ว่างงานก็จะช่วยเก็บเศษกระดาษ เศษวัสดุที่ไม่ใช้แล้วทิ้งลงถังขยะ

ในที่สุดงานที่นักเรียนช่วยเหลือกันทำก็ลุล่วงสำเร็จ ได้ด้วยดีและรวดเร็ว นักเรียนต่างชื่นชมกับความความสำเร็จที่ได้จากการทำงานชิ้นนี้ร่วมกัน เขาแสดงความภูมิใจในงานที่เขาร่วมกันทำมา

จากตัวอย่างดังกล่าวจึงอาจจะสรุปได้ว่า การที่ครูใช้วิธีสอนโดยนำวิธีการกลุ่มเข้ามาใช้นี้ มีประโยชน์ต่อแรงจูงใจในการเรียนของเด็กอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เรียนยังได้เรียนรู้ว่าการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น จะต้องมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน การตกลงร่วมกัน วางแผนงานร่วมกัน การช่วยเหลือกันและกัน การตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน การร่วมแรงร่วมกำลังกันทำงาน ในที่สุดงานก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีพร้อมกับความภาคภูมิใจของทุกคนในกลุ่ม นอกจากนั้นเด็กก็ยังได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เด็กได้เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการทำงาน จะเห็นได้ว่าบทบาทของครูที่จะเข้ามามีส่วนในการสอนแบบนี้ก็**เพียงแค่ช่วยแนะแนวทางให้บ้าง**ในกรณีที่เด็กอาจจะยังไม่มีแนวทางว่าจะทำอะไรดี จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นครูจะไม่เข้าไปเป็นผู้ตัดสินในเรื่องใด ๆ นักเรียนจะร่วมกันตัดสินด้วยตนเอง

จะเห็นได้ว่าการใช้วิธีการกลุ่มจะช่วยลดปัญหาความไม่รับผิดชอบในการทำงานของนักเรียนได้ ถึงแม้ครูจะไม่อยู่ควบคุมนักเรียนก็ยังทำงานของตนต่อไป ซึ่งโดยทั่วไปแล้วครูมักจะใช้วิธีการดูว่า ลงโทษ ส่งงาน ควบคุมดูแลนักเรียนหรือแม้ว่าจะใช้วิธีการที่จะให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพในตนเองมากที่สุด ให้ทำในสิ่งที่สนองความต้องการของตน ซึ่งทั้งสองวิธีที่กล่าวก็สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ก็จริง แต่**มิได้สร้างเสริมให้**เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในกลุ่มขึ้นมาได้ ไม่สามารถพัฒนาความรับผิดชอบร่วมกันให้เกิดขึ้นได้ แต่กลับเป็นการส่งเสริมการแข่งขันกันมากกว่าการร่วมมือกัน

สำหรับในวงการศึกษารวมของไทยเราในปัจจุบันนั้น ได้มีการนำกระบวนการกลุ่มหรือเทคนิคของกลุ่มมาใช้ในโครงการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนชนบทที่ห่างไกล ทั้งนี้เนื่องจาก**พบปัญหาว่านักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วกลับไปอยู่บ้านไม่มีใครได้เรียนต่อเลยแม้แต่คนเดียว** นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วไม่มีอะไรแตกต่างไปจากพ่อแม่เลยเหมือน ๆ กับพ่อแม่แทบทุกด้าน เช่นการทำมาหากินทำเหมือนพ่อแม่ทำ ความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมืองของชาติปฏิบัติเช่นเดียวกับพ่อแม่ คุณธรรมต่าง ๆ ก็ไม่ดีไปกว่าคุณธรรมของคนรุ่นพ่อแม่ **ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดมีอย่างเดียวคือ พ่อจะอ่านหนังสือได้บ้าง แต่ก็เหมือนกับไม่เคยอ่านอะไรเลย** นอกจากนั้นก็กิจกรรมการเรียนที่ครูส่วนมากในประเทศไทยจัดให้แก่นักเรียนตั้งแต่ปี 2460 จนถึงปัจจุบัน (2522) ส่งเสริมแต่ทักษะด้านความจำ ไม่ส่งเสริมทักษะในการคิด

และการปฏิบัติ นักเรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน กิจกรรมการเรียนขาดลักษณะประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนขาดลักษณะประชาธิปไตย เป็นอุปสรรคต่อการสร้างลักษณะกล้าพูด กล้าคิด กล้าทำและกล้ารับผิดชอบให้แก่ นักเรียน

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ อุปกรณ์การสอนหรือสื่อการเรียนสำหรับโรงเรียนในชนบทนั้นขาดแคลนมาก เด็กยากจน ครูไม่เพียงพอ ครูขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน งบประมาณของการศึกษามีน้อย การศึกษาของชาติยังไม่เป็นอันหนึ่งเดียวกัน จากปัญหาดังกล่าวจึงเกิดคำถามต่อไปว่า “ในสภาพที่ทรัพยากรทุก ๆ อย่างมีอย่างจำกัด เราจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดได้อย่างไร”

คำตอบหรือข้อเสนอแนะทางหนึ่งสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ทรัพยากรจำกัด และเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพก็คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับการสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงานเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

จากสภาพของปัญหาและความต้องการทางการศึกษาข้างต้น จึงเป็นจุดเริ่มของโครงการ “สอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย” โดยเริ่มที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ในที่นี้ใครจะยกตัวอย่าง โรงเรียนหนึ่งใน 4 โรงเรียนในโครงการดังกล่าว เพื่อชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนใช้กระบวนการกลุ่มอย่างไร จึงจะพัฒนาให้เด็กมีประชาธิปไตย

โรงเรียนบ้านพุ่มวง เป็นโรงเรียนที่สังกัดส่วนการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี เป็นโรงเรียนซึ่งได้จัดดำเนินงานเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนใหม่ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชาบางอย่างให้สามารถสนองความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น

การดำเนินงานของโรงเรียนแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เนื้อหาวิชา – จัดทำประมวลการสอนใหม่
 - เอาวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา มารวมกัน จัดเรียนเป็นเรื่อง ๆ ให้ชื่อใหม่ว่า “วิชาเนื้อหา”
 - กำหนดความมุ่งหมาย
 - 1.1 ให้มีความรู้ความสามารถทางภาษา พอที่จะอ่านหนังสือทั่วไป ทั้งหนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร สารคดี นวนิยาย บทความทางวิชาการ ตลอดจนกระทั่งหนังสือที่เกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้

- 1.2 ให้มีความรู้ความสามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ตลอดจนการทำมาหากิน ทั้งส่วนตัว และชุมชนให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- 1.3 ให้มีความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี
- 1.4 มีความรับผิดชอบในหน้าที่และรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 1.5 เป็นผู้มีความประพฤติดี เชื่อในสิ่งที่มีหลักฐานควรเชื่อ หรือสามารถพิสูจน์ได้
- 1.6 มีความสามารถที่จะศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และใฝ่ใจที่จะหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

จากความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น การเรียนการสอนจึงประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ ๆ 2 ประการคือ

ก. การสอนข่าวและเหตุการณ์

ข. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับการสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน

2. กระบวนการเรียน

- เปลี่ยนกระบวนการเรียนใหม่
- เปลี่ยนบทบาทของครูใหม่ โดยครูเล็กเป็นผู้บอกวิชานอกจากจำเป็นจริง ๆ เลิกเป็นผู้กุมอำนาจเด็ดขาดในชั้น แต่เป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษา
- ส่วนระเบียบในชั้นเรียน ให้นักเรียนคุมกันเอง ครูคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น

3. เครื่องมือ

ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาอย่างจริงจัง นักเรียนเรียนจากห้องสมุดมากกว่าตำราเรียน ใช้ชุมชนเป็นแหล่งหาความรู้ของนักเรียน เรื่องใดที่ศึกษาจากชุมชนได้ก็จะศึกษาจากชุมชน เช่น หมู่บ้าน บ้าน การทำมาหากินเลี้ยงชีพ บางโอกาสก็เชิญบุคคลในชุมชน มาให้ความรู้ให้นักเรียนถึงโรงเรียน

4. กิจกรรมการเรียน

เน้นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอน เน้นคุณธรรมและวินัย โดยที่ครูตีความหลักสูตร เนื้อหาวิชาและแบบเรียนออกมาเป็นกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติ ใช้เนื้อหาสาระที่เรียนเป็นสื่อในการสร้างคุณธรรมและวินัย มีการฝึกการอภิปรายอย่างมีเหตุผล ฝึกการควบคุมกันเอง ฝึกการพร้อมใจและพร้อมเพรียงในการทำงาน ฝึกให้ยอมจำนนต่อเหตุผล

5. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

นักเรียนจะควบคุมตนเองในเรื่องทั่ว ๆ ไป ดังนี้

- ความประพฤติ จรรยาบรรณตลอดจนกระทั่งการพูดจา
- การปฏิบัติเฉพาะระเบียบของโรงเรียน (เช่น ไครมาสาย ถูกคณะนักเรียนพิจารณาโทษ)
- การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความยุติธรรม (เช่น ตอนเข้านักเรียนจะช่วยดูแลความสะอาดของโรงเรียน บริเวณโรงเรียน โดยไม่ต้องให้ครูสั่งหรือควบคุม)
- ตรวจตราดูแลการรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกายในหมู่เด็กด้วยกันเอง

นักเรียนจะนำเรื่องเหล่านี้มาวิจารณ์ที่หน้าเสาธงทุกเช้า ส่วนในชั้นเรียนก็ให้นักเรียนควบคุมตนเอง เป็นต้นว่าเข้าเรียน เลิกเรียนโดยไม่ต้องใช้ระฆังควบคุม ชั้นเรียนรักษาระเบียบของชั้นกันเอง (จะไปธุระข้างนอกไม่ต้องขออนุญาตครู) นอกจากนั้นยังสร้างระเบียบหรือข้อตกลงบางอย่างกันเองและควบคุมให้เป็นไปตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด

นักเรียนรับผิดชอบเรื่องการเรียนกันเอง ควบคุมตนเองในเรื่องการเรียนตามที่ครูมอบหมาย ในกรณีที่ครูมีกิจมาสอนไม่ได้ ไม่ว่าจะป็นชั่วโมงหรือหลายวัน ครูสามารถมอบงานไว้ให้เขาจะเรียนกันเองเหมือนมีครูอยู่ด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นก็เป็นการนำเทคนิคของกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งแรงผลักดันจากกลุ่มจะมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียน และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้

6. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจของกลุ่มในการทำงาน

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจของกลุ่มในการทำงานได้แก่

6.1 ธรรมชาติของกลุ่ม

- กลุ่มมีความกลมเกลียวเหนียวแน่นอย่างมีเหตุผลหรือไม่
- บทบาทสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มเป็นที่พึงพอใจหรือสนองความต้องการของสมาชิกหรือไม่
- กลุ่มและครูได้สร้างให้สมาชิกของกลุ่มเกิดความรู้สึกที่จะร่วมมือกัน และให้การสนับสนุนส่งเสริมหรือไม่
- กลุ่มเป็นที่ดึงดูดใจและทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจหรือไม่

ถ้าสิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจไม่ได้เกิดขึ้น แรงจูงใจและความสำเร็จของสมาชิกก็จะเกิดขึ้นในทางลบ

6.2 บรรทัดฐาน เกิดขึ้นในกลุ่มห้องเรียน การกำหนดวิธีการประพฤติปฏิบัติ ต้องมีพร้อมไปกับการทำงาน

- กลุ่มได้กำหนดแบบแผนของการทำงานหรือไม่
- แบบแผนเหล่านี้สามารถจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้หรือไม่ (แบบแผนนี้เป็นแบบแผนในทางลบหรือทางบวกเพื่อที่จะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้)
- มีบรรทัดฐานที่สามารถเพิ่มหรือลดผลผลิตของกลุ่มหรือไม่

ถ้าบรรทัดฐานลดปริมาณของงานที่จะทำให้สำเร็จ ก็จะมีผลต่อความสำเร็จของสมาชิกแต่ละคน

6.3 การเผชิญหน้าพบปะกันในกลุ่ม ถ้าห้องเรียนมีระบบที่ไม่ดี สมาชิกแต่ละคนจะใช้พลังงานเพื่อที่จะได้ระบบที่ดีกว่าขึ้นมาดั้งเดิม

- สมาชิกของกลุ่มหาทางที่จะรักษาความมั่นคงของกลุ่ม มีประสานงานกันภายในกลุ่ม มีการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือไม่
- ครูให้ความเอาใจใส่ในเรื่องความต้องการของสมาชิกที่จะให้กลุ่มดำรงอยู่หรือไม่
- มีปัญหาภายในกลุ่มซึ่งทำให้สมาชิกหันเหความสนใจไปจากการทำงานของโรงเรียนหรือไม่
- กลุ่มได้แสดงพฤติกรรมการทำงานซึ่งแสดงว่าเขาก่อเกิดแรงจูงใจในการทำงานนั้นหรือไม่

6.4 การรวมตัวของกลุ่ม มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของสมาชิก พฤติกรรมทางสังคมของสมาชิก อาจจะทำให้กลุ่มแตกแยกได้ สมาชิกบางคนอาจมีลักษณะทางร่างกายและลักษณะส่วนตัวซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกคนอื่น ๆ

- กลุ่มปฏิเสธสมาชิกบางคนที่แตกต่างกันจากเขาหรือไม่
- ครูสามารถแนะนำให้กลุ่มทั้งกลุ่มยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลได้หรือไม่ ทั้ง ๆ ที่บางทีความแตกต่างนั้น ๆ อาจทำให้เกิดการแตกแยก เพราะเขาไม่สามารถควบคุมสภาพอารมณ์ของเขาได้

6.5 ความคับข้องใจ เป็นสิ่งที่กลุ่มมักจะแสดงออกมาบ่อย ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากไม่

สามารถดำรงความเป็นกลุ่ม (group maintenance) ไว้ได้ หรือเนื่องจากสภาพการณ์ในการทำงาน อยู่ในสภาพที่มีข้อจำกัดมากเกินไปและไม่เป็นที่พึงพอใจ ความคับข้องใจในกลุ่มทำให้เกิด ปฏิกริยาโต้ตอบในสแบบต่าง ๆ

- สมาชิกมักจะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบกันหรือไม่
- กลุ่มเป็นกลุ่มที่มีลักษณะก้าวร้าวหรือมุงร้าย
- มีสมาชิกที่เป็นแพะรับบาปหรือไม่
- กลุ่มแสดงปฏิกริยาโต้ตอบในลักษณะเฉยชาหรือเฉยเมยต่อกิจกรรม การเรียนการสอนหรือไม่
- มีสมาชิกบางคนเป็นตัวตลกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการส่งเสริมและการ ยอมรับของสมาชิกคนอื่น ๆ หรือไม่

ถ้ามีสภาพดังกล่าวทุกอย่าง กลุ่มก็จะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการลดความตึงเครียด ซึ่งเป็นสาเหตุของความคับข้องใจ ดังนั้น เวลาที่จะใช้ในการทำงานก็ย่อมเสียไปมาก ความ สำเร็จในการทำงานจึงตกต่ำลง

6.6 ความขัดแย้งกัน สามารถเกิดขึ้นได้ในกลุ่มที่มีความกลมเกลียวกันมากที่สุด แต่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ ความขัดแย้งกันระหว่างบุคคลในกลุ่มทำให้ขอบนการทำงานเกิด การแตกแยกขึ้น จึงควรพิจารณาว่า

- มีการขัดแย้งภายในกลุ่มมากหรือน้อย
- เมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่ม สมาชิกคนอื่น ๆ ของกลุ่มเข้าข้าง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยหรือไม่ มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือไม่
- เวลาเกิดความขัดแย้งขึ้นในระหว่างการทำงาน สมาชิกหยุดทำงาน วิวาทกันหรือไม่

ถ้าความขัดแย้งไม่ทำให้กลุ่มเกิดความพึงพอใจ สภาพทางอารมณ์ที่เกิดจากความ ขัดแย้งกันนั้นย่อมทำให้สมาชิกไม่มีแรงจูงใจในการทำงานได้

6.7 ระบบของโรงเรียน สามารถมีผลต่อแรงจูงใจและความสำเร็จของนักเรียน อย่างมากทีเดียว

- ขวัญ (morale) ของคนในโรงเรียนดีหรือไม่
- ความสัมพันธ์ระหว่างแผนกหรือหมู่คณะต่าง ๆ ในโรงเรียนกลมเกลียว กันดีหรือไม่ เช่น ครูอาจารย์มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันหรือไม่
- กฎและระเบียบต่าง ๆ ที่โรงเรียนตั้งขึ้นมีเหตุผลหรือไม่

- มีนักเรียนพูดอะไรกันถึงกฎและระเบียบเหล่านั้นหรือไม่
- โรงเรียนได้ส่งเสริมการฝึกฝนการร่วมมือกันหรือส่งเสริมในเรื่องการแข่งขันกันหรือไม่

สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อแรงจูงใจและความสำเร็จของนักเรียนทั้งสิ้น แต่คำถามเหล่านี้ครอบคลุมเพียงบางส่วนของประเด็นใหญ่ ๆ เท่านั้น

6.8 ขวัญของกลุ่ม เป็นผลของสภาพการทำงานในชั้นเรียน ขวัญของกลุ่มเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ของความรู้สึก เช่น ความรู้สึกและอารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของกลุ่มมีบทบาทสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- สามารถกล่าวได้หรือไม่ว่าสมาชิกมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันในกลุ่ม
- กลุ่มสามารถตกลงกันในเรื่องปัญหาภายในและภายนอกกลุ่มได้หรือไม่
- กลุ่มใช้อารมณ์ในการตัดสินใจปัญหาหรือไม่
- สมาชิกของกลุ่มผลจากการทำงานในความรับผิดชอบ เนื่องจากมีขวัญหรือกำลังใจไม่ดีหรือไม่

สภาพการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียนและในห้องเรียนมีผลต่อทั้งนักเรียนแต่ละคนและนักเรียนทั้งชั้น ซึ่งได้รับการจูงใจให้ทำงานและทำงานให้สำเร็จ ปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นปัญหาที่จะต้องตระหนัก ทำความเข้าใจและเอาชนะให้ได้ โดยครูจะต้องทำความเข้าใจและใช้การฝึกฝนการเป็นผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพและเมื่อไหร่ที่กลุ่มมีปัญหาภายในน้อยลงแรงจูงใจและความสำเร็จในการทำงานก็ย่อมเกิดขึ้นได้

7. ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ (The Nature of Effective Group)

เราทราบแล้วว่ากลุ่มมีอิทธิพลต่อการจูงใจสมาชิกแต่ละคนของกลุ่ม ดังนั้นในด้านกระบวนการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนากลุ่มห้องเรียนให้เป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะได้ใช้อิทธิพลของกลุ่มในการจูงใจสมาชิกและช่วยให้สมาชิกแต่ละคนประสบความสำเร็จทางการศึกษา

คุณสมบัตินี้ของกลุ่มห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพอย่างมากมีดังนี้

7.1 กลุ่มที่มีความกลมเกลียวเหนียวแน่น (group Cohesiveness) นั้นหมายความว่า เป็นกลุ่มที่ดึงดูดใจและสมาชิกมีความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กันที่มีมิตรต่อกัน (affiliation)

7.2 กลุ่มที่มีความอ่อนคลาขไม่ตึงเครียด สัมพันธภาพในระหว่างสมาชิกดี สมาชิกมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน

7.3 สมาชิกเห็นว่าครูเป็นคนที่มีความยุติธรรม และเป็นคนที่เข้ามาเพื่อช่วยดำรงความเป็นกลุ่มเอาไว้ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน

7.4 ทั้งครูและนักเรียนมีความมั่นใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(ตัวอย่าง : ครูไม่ตัดสินว่านักเรียนในชั้นของเขา ดีหรือเลว ก่อนล่วงหน้า)

7.5 บรรทัดฐานของกลุ่มเป็นเหมือนผลผลิตอย่างหนึ่งของกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะถูกจูงใจให้ดำรงเป้าหมายของการศึกษาเอาไว้ สมาชิกแต่ละคนจะพยายามทำทุกสิ่งที่มีเหตุผลเท่าที่พวกเขาจะทำได้เพื่อช่วยให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายที่สำคัญของการศึกษา การมีแรงจูงใจสูงจะเริ่มมาจากแรงจูงใจพื้นฐานที่บุคคลทุกคนมีความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งความรู้สึกว่าตนเองมีค่าและมีความสำคัญ (sense of personal worth and importance)

7.6 เราจะรักษาบรรยากาศของการส่งเสริมสนับสนุนให้คงอยู่ได้โดยการใช้กิจกรรมของการแก้ปัญหาสังคมและการตัดสินใจ กลุ่มจะได้รับการสนับสนุนให้ยอมรับและร่วมกันแสดงข้อเสนอแนะ ยอมรับและแสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์ แนวความคิด และข้อมูลต่างๆ ถ้าคำวิพากษ์วิจารณ์นั้นมาจากครู ก็ควรเป็นคำวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงให้การช่วยเหลือในเชิงสร้างสรรค์ ส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆ ของเพื่อน ๆ ร่วมชั้น ก็ควรนำมาเป็นข้อพิจารณาร่วมกัน

- ไม่นำเอาข้อเสนอแนะของคนหนึ่งคนใดมาปฏิบัติเลย ต้องนำมาพิจารณาร่วมกันเป็นข้อเสนอของนักเรียนทั้งชั้นที่ร่วมกันตกลงหรือตัดสินอย่างหนึ่งอย่างใด

7.7 ครูในฐานะที่เป็นผู้นำของกลุ่มมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างบรรยากาศและขวัญในการทำงานของกลุ่ม โดยที่ครูจะใช้เทคนิคในการเป็นผู้นำกลุ่ม ครูจะพยายามสร้างบรรยากาศของการส่งเสริมสนับสนุนกัน (supportive climate) มากกว่าบรรยากาศของการแข่งขันกันในหมู่สมาชิก (ความสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกเป็นไปในทางส่งเสริมสนับสนุนกันมากกว่าที่จะแข่งขันกัน) บรรยากาศของกลุ่มจะต้องไม่เป็นบรรยากาศของการข่มขู่บังคับหรือมีการใช้ให้สมาชิกของกลุ่มลงโทษกัน การพูดกระทบกระแทกกัน การใช้อำนาจกัน สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อความรู้สึกมีค่าในตนเองของสมาชิกแต่ละคน นอกจากนั้นยังทำให้สมาชิกและกลุ่มมีบรรยากาศในทางลบ ขวัญและกำลังใจของกลุ่มต่ำ

7.8 บรรยากาศของการส่งเสริม สนับสนุน ของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพจะกระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ไขปัญหา (problem-solving) ตรงกันข้ามกับกลุ่มที่มีครูเป็นแบบเผด็จการ กลุ่มที่มีการทำงานเป็นระบบโครงสร้างมากเกินไป กลุ่มที่มีระบบการทำงานแบบกลุ่มเผด็จการ กลุ่มที่มีบรรยากาศในลักษณะนี้ สมาชิกจะต้องพึ่งผู้นำหรือครูตลอดเวลา ไม่เป็นตัวของตัวเองทำตามกัน ส่วนกลุ่มซึ่งได้รับการส่งเสริมให้รู้จักแก้ไขปัญหาในการทำงาน รู้จักแก้ปัญหา

ระหว่างสมาชิก สมาชิกของกลุ่มจะมีความต้องการที่จะพัฒนาวิธีการทำงานและหาทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดจากการทำงานนั้น

7.9 กลุ่มห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพจะตระหนักถึงความจำเป็นของการทำตาม บรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลและมีความจำเป็น สำหรับโรงเรียน

7.10 กลุ่มจะต้องยอมรับว่าสมาชิกในกลุ่มของตนมีความแตกต่างกันมีความ บกพร่องทางร่างกาย ทางบุคลิกภาพ ในกรณีนี้ครูจะต้องพยายามที่จะทำให้สมาชิกแต่ละคน ในกลุ่มมีสิ่งที่ดึงดูดใจบุคคลอื่น มิใช่จะทำให้เขายอมรับในความแตกต่างของคนอื่น ๆ เท่านั้น นั่นคือกลุ่มจะพัฒนาความต้องการที่จะช่วยเหลือสมาชิกทุกคน เพื่อให้เขาได้พัฒนา ประสิทธิภาพหรือความสามารถของเขาให้มากที่สุด สมาชิกจะช่วยเหลือสมาชิกที่ต้องการ ความช่วยเหลือ นั่นคือมีการช่วยเหลือกันและกันนั่นเอง

7.11 นักเรียนและครูมีความเชื่อว่าสมาชิกแต่ละคนของกลุ่มมีความสามารถ ทำงานและจะทำงานได้เต็มที่ตามศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเอง นอกจากนั้นอาจทำได้มากกว่า นั้นก็ได้ ความคาดหวังนี้เป็นความคาดหวังของกลุ่มที่มีต่อสมาชิกแต่ละคน โดยตั้งความ คาดหวังอย่างสูงสุดไว้เช่นนั้น และยังเป็นการเร่งความสำเร็จของสมาชิกแต่ละคนอีกด้วย

ความคาดหวังของกลุ่มในลักษณะนี้ทำให้สมาชิกแต่ละคนไม่รู้สึกรู้สึกด้อย ไม่รู้สึกล้มเหลว หรือรู้สึกถูกละเลยจากกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละคนไม่ละทิ้งความคาดหวัง ในความสำเร็จของกลุ่ม ถึงแม้ว่าบางทีงานบางอย่างจะไม่ดีก็ตาม

7.12 สมาชิกทุกคนของกลุ่มยอมรับเป้าหมายและความคาดหวังของกลุ่ม ในการทำงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งเป้าหมายและความคาดหวังนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกทุกคน ช่วยกันกำหนดขึ้น

ในลักษณะเช่นนี้ สำหรับในสภาพการเรียนการสอน ครูจะต้องไม่ใช้การบังคับ นักเรียนให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ดี เนื่องจากจะต้องไม่ให้ผู้เรียนเกิดความวิตกกังวล เกิดความกลัว เกิดความกดดันทางอารมณ์ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มสามารถที่จะทำให้เป้าหมายของกลุ่มไปถึง จุดสูงสุดได้ รวมทั้งเป้าหมายของสมาชิกแต่ละคนอีกด้วย

อนึ่ง เป้าหมายดังกล่าว ควรเป็นเป้าหมายที่สมาชิกของกลุ่มสามารถที่จะทำในสิ่ง ที่ดีที่สุดของเขาเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ได้ มิใช่เป้าหมายที่เลอะเลือนจนเกินไป จนกลุ่มไม่ สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้ ในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้สมาชิกเกิดความไม่สบายใจ วิตกกังวล กลัวความล้มเหลว ดังนั้น **หน้าที่ของครู** ก็คือคอยยับยั้ง คอยป้องกันมิให้นักเรียนตั้งเป้า- หมายที่เลอะเลือนจนเกินไป ซึ่งไม่อาจที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นได้ เป้าหมายนั้นจะต้องพอเหมาะ

พอควรกับความสามารถในการทำงานของนักเรียน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้แล้วนักเรียนก็จะไม่ประสบกับความล้มเหลว แต่ถ้าเมื่อใดที่กลุ่มเกิดประสบการณ์ล้มเหลว ก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา ครูก็ควรที่จะให้นักเรียนมาช่วยกันพิจารณาแผนงานต่าง ๆ ว่ามีข้อผิดพลาดอะไร มีใช่มุ่งแต่จะตำหนิติเตียนกลุ่มที่ทำให้งานไม่เสร็จ

7.13 กลุ่มที่มีประสิทธิภาพสูงจะกำหนดกระบวนการสื่อสารติดต่อซึ่งจูงใจให้สมาชิกแต่ละคนมาติดต่อกันในเวลาและสถานที่อันเหมาะสม นอกจากนั้นในขณะที่กลุ่มทำงานนั้น อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารติดต่อก็ควรเป็นอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มมีอิทธิพลต่อแบบแผนของการสื่อสารติดต่อของกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากในกลุ่มที่มีความเหนียวแน่นกลมเกลียวกันแล้วการติดต่อสื่อสารไม่มีผลต่อการทำงานให้สำเร็จ เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีความต้องการการยอมรับจากกลุ่มอยู่แล้ว เขาจะใช้เวลาในการเรียนรู้ว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ และยิ่งเขาเห็นว่าข้อมูลของเขามีความสำคัญต่อกลุ่มมากเท่าไร เขาก็ยังมีแรงจูงใจที่จะสื่อสารข้อมูลนั้น ส่วนข้อมูลที่ครูเชื่อว่ามีความสำคัญต่อกลุ่ม ครูจะช่วยให้เขาตระหนักเองว่าการติดต่อสื่อสารอะไรที่มีคุณค่าและอะไรที่ไม่มีคุณค่าต่อกลุ่ม

7.14 ขณะที่กลุ่มกำลังพัฒนา สมาชิกแต่ละคนยังมีความปรารถนาอย่างมากที่จะใช้กระบวนการติดต่อสื่อสาร ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นการสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะพยายามที่จะปรับปรุงให้การสื่อสารข้อมูลนั้นมีประสิทธิภาพและแน่นอนถูกต้อง เช่นเขาพยายามทำความเข้าใจเพื่อประหยัดเวลาและเพื่อให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นเข้าใจอย่างถูกต้องด้วย

7.15 กลุ่มที่มีความกลมเกลียวเหนียวแน่นมาก ๆ จะพยายามอย่างมากที่จะมีอิทธิพลต่อสมาชิกของกลุ่ม เช่นเดียวกับที่กลุ่มก็ได้รับอิทธิพลจากสมาชิก (อย่างไรก็ตามกลุ่มที่มีความเหนียวแน่นอย่างมากมิได้หมายความว่าทำงานได้มีประสิทธิภาพอย่างมาก อาจจะไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้)

7.16 กลุ่มที่มีประสิทธิภาพจะมีอิทธิพลบางอย่างต่อครู นักเรียนอาจจะสื่อสารข้อมูลมากขึ้น เขาอาจจะไม่เกรงใจที่จะพูดว่าเขาไม่เข้าใจบทเรียนที่ครูสอน อุปกรณ์ที่ครูเอามาใช้กับนักเรียน เขาอาจจะตอบคำถามที่ไม่กลัวจะผิด ผลก็คือครูจะต้องยอมรับปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์ เพราะจะช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๆ

8. ผลของความคับข้องใจที่มีต่อความสำเร็จของนักเรียน

ความคับข้องใจหมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเนื่องจากความผิดหวัง ไม่สมหวัง ไม่สามารถสนองความต้องการที่เกิดขึ้น ความคับข้องใจจึงทำให้เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์

ในโรงเรียน ห้องเรียนมีสภาพการณ์หลายอย่างที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจได้ เช่น ความพยายามของกลุ่มที่จะทำให้บุคคลในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างราบรื่น สิ่งแวดล้อมของห้องเรียน โรงเรียน เป็นต้นว่า ระเบียบข้อบังคับ ข้อกำหนดต่างๆ ซึ่งทำให้กลุ่มมีการเปลี่ยนแปลง มีการปรับตัว

กลุ่มก็เกิดความคับข้องใจได้เช่นเดียวกับบุคคล กลุ่มจะเกิดภาวะของความคับข้องใจ เมื่อกลุ่มตั้งเป้าหมายไว้ วางแผนการทำงานไว้ กลุ่มมีความกลมเกลียวกันและมีขวัญเพียงพอที่จะไปสู่ความสำเร็จ แต่เกิดมีอุปสรรคมาขัดขวางความสำเร็จ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากสมาชิกของกลุ่ม ไม่มีความสามารถเพียงพอ ขาดอุปกรณ์ต่างๆ เกิดความขัดแย้งในเรื่องของกฎ ระเบียบ บรรทัดฐานต่างๆ

ความคับข้องใจถ้ามีน้อยก็สามารถเอาชนะได้ง่าย แต่ถ้ามีมากเกินไปกินระยะเวลานาน และรุนแรงก็จะทำให้เกิดความตึงเครียดมาก

เมื่อกลุ่มเกิดความคับข้องใจขึ้นมา สมาชิกของกลุ่มก็จะพยายามหาทางทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อลดความคับข้องใจนั้น ซึ่งบางครั้งก็อาจจะแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (problem behavior) ต่อครู เพื่อลดความตึงเครียดของตนเอง

เป็นการยากลำบากที่เราจะทำนายว่ากลุ่มจะเกิดความคับข้องใจ และยังเป็น การยากที่จะทราบถึงสาเหตุของความคับข้องใจนั้น เนื่องจากเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก และพฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะไม่สอดคล้องกับสาเหตุของพฤติกรรมนั้น

ตัวอย่างพฤติกรรมแสดงความคับข้องใจ (frustrated behavior) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในทันทีทันใดหรือเกิดในระยะหลังก็ได้

8.1 การเลียนแบบหรือการเอาอย่างกัน (Imitative or contagious behavior)

เมื่อเวลาที่เด็กเกิดความคับข้องใจ แต่เป็นความคับข้องใจที่ไม่รุนแรงนัก เด็กอาจจะทำตามอย่างกัน โดยมีได้นึกถึงข้อเท็จจริงใดๆ ว่าเขาทำตามใคร ใครเป็นคนริเริ่มการกระทำนั้น ซึ่งในเรื่องนี้ครูก็มักจะคิดว่าที่เด็กทำไปนั้นทำไปโดยเจตนาที่จะทำผิดระเบียบข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ของห้องเรียน ซึ่งที่จริงแล้วครูควรจะพิจารณาว่าพฤติกรรมอะไรที่นักเรียนทำตามอย่างกัน เด็กนักเรียนจะทำอะไรตามอย่างกัน โดยไม่ได้คิดว่าทำไมเขาจึงประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น

ในการทำตามอย่างกันนี้ สมาชิกในกลุ่มจะทำตามอย่างกันมากถ้าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการจะทำอยู่แล้ว ทุกคนเห็นว่าตนเองได้ประโยชน์หรือพึงพอใจ

ตัวอย่าง : ครูให้นักเรียนทำในชั้นเรียน งานนั้นเป็นงานที่น่าเบื่อ ทุกคนมีความต้องการที่จะหยุดทำงานนั้นอยู่แล้ว พอดีมีนักเรียนเดินออกจากห้องไป คนอื่น ๆ ก็เกิดเอาอย่างตามกันต่อ ๆ ไป และทำตามกันอย่างรวดเร็ว จากคนน้อย ๆ จนเป็นกลุ่มมากขึ้น ๆ

ตัวอย่าง : เข้าวันหนึ่งอาจารย์ใหญ่ประชุมนักเรียน วันนี้นับเป็นวันแรกที่ประชุมนักเรียนทั้งหมด อาจารย์ใหญ่ก็พูดถึงระเบียบวินัยของโรงเรียนที่นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตาม เช่น เวลาอยู่ในห้องประชุมไม่พูดคุยกัน ไม่เป่าปาก ไม่นั่งขอบเก้าอี้ ขณะที่อาจารย์ใหญ่กำลังจะปิดการประชุม ก็มีเสียงเป่าปากดังขึ้นเสียงหนึ่ง อาจารย์ใหญ่ก็ดูขึ้นว่า “วันนี้นักเรียนทุกคนเรียบร้อยมาก ยกเว้นเสียงใครคนหนึ่งที่เป่าปาก” ทันใดนั้นนักเรียนเกือบทั้งหมดก็เป่าปากเสียงดังไปหมดจนอาจารย์ทั้งหลายต้องบอกให้เงียบ

การทำตามอย่างกันนี้ บุคคลทำตามกันเองโดยมิได้มีความตั้งใจที่จะให้เกิดการทำตามอย่างกัน ไม่มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้

อนึ่ง ไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมที่บุคคลทำตามอย่างกันนั้น จะเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่พึงปรารถนาเสมอไป อาจจะเป็นพฤติกรรมที่สังคมปรารถนาได้ เช่น การอาสาสมัครไปทำงานต่าง ๆ ก็มีการอาสาสมัครตามอย่างกัน

8.2 บุคคลแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นตัวแทนการกระทำของกลุ่ม (Individuals Acting for the Group)

สมาชิกคนหนึ่งคนใดของกลุ่มแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นตัวแทนการกระทำของบุคคลทั้งกลุ่ม ทั้งนี้ เนื่องจากการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการกระทำนั้นจากกลุ่ม กลุ่มให้การยอมรับพฤติกรรมนั้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือเป็นปัญหาเนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นแสดงถึงความคับข้องใจของสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย บุคคลปฏิบัติเหมือนกับเป็นผู้นำกลุ่ม กระทำพฤติกรรมเพื่อดำรงความเป็นกลุ่มเอาไว้ เพื่อให้กลุ่มมีความมั่นคงมากขึ้นและเกิดความพึงพอใจ ทั้งนี้ เท่ากับเป็นการลดความกดดันหรือความตึงเครียดของกลุ่ม

8.3 การแสดงความมุ่งร้ายหรือพฤติกรรมก้าวร้าว (Hostile or Aggressive Behavior)

กลุ่มทั้งกลุ่มอาจแสดงปฏิกริยาโต้ตอบออกมาในลักษณะมุ่งร้ายและก้าวร้าว เช่น ใช้คำพูดตรง ๆ แสดงความรู้สึกโกรธหรือไม่ยอมรับ ทางด้านร่างกายอาจจะแสดงออกด้วยการก่อการทะเลาะวิวาท จลาจล หรือก่อวินาศกรรม ทำตัวเป็นศัตรู

ความก้าวร้าวที่แสดงออกมานั้น แสดงออกได้หลายรูปแบบ อาจจะแสดงความก้าวร้าวโดยตรง (Direct aggression) ต่อบุคคลหรือสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจโดยตรง อาจจะแสดงความก้าวร้าวทางอ้อม (Displaced aggression) เนื่องจากบางครั้งคนเราก็

ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวโดยตรงต่อบุคคลหรือสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความ
คับข้องใจ เช่น เมื่อถูกครูดว่า อาจจะใช้ชีวิตนินทาหลังเพราะไม่กล้าว่าต่อหน้า ความก้าวร้าว
ทางอ้อมนี้จะทำให้ครูสงสัยว่า “ทำไมนักเรียนถึงทำอย่างนั้น”

ปฏิริยาโต้ตอบในลักษณะก้าวร้าว มุ่งร้ายนี้แสดงออกอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เนื่องจาก
ได้สะสมความรู้สึกไม่พอใจเอาไว้มาก ๆ เอาไว้นาน ๆ แล้วจึงแสดงออกอย่างรวดเร็ว
ถ้าเกิดปฏิริยาเช่นนี้ขึ้นในห้องเรียน ครูและนักเรียนต่างก็จะต้องทำงานที่สร้างให้เกิด
บรรยากาศของการร่วมมือกัน (Cooperative atmosphere)

อย่างไรก็ดี ครูควรยอมรับการแสดงออกก้าวร้าวในบางโอกาส เพื่อให้จิตใจสบาย
ขึ้นนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของเด็ก และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้บ้าง
ไม่ควรอะอะไว้วายมากจนเกินไป ครูควรพิจารณาสาเหตุของความคับข้องใจของเด็ก
และหาทางให้เด็กแสดงออกก้าวร้าวไปในทางที่ควร เช่น เล่นกีฬา เล่นละคร เป็นต้น
ในบางครั้งครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้โดยเสรี เพื่อให้นักเรียน
ได้ระบายความขุ่นข้องหมองใจได้บ้าง การเก็บกดความก้าวร้าวไว้มาก ๆ อาจจะทำให้เด็ก
เป็นคนเกร็งเครียด เข้ากับเพื่อนไม่ได้

8.4 การเฉยเมยหรือหลีกเลี่ยง (Apathy or Withdrawal)

เมื่อกลุ่มมีความคับข้องใจอย่างรุนแรงมาก ๆ กลุ่มอาจจะแสดงการเฉยเมย
หรือหลีกเลี่ยง ทั้งนี้ เป็นปฏิริยาโต้ตอบซึ่งแสดงถึงความรู้สึกคับข้องใจของกลุ่ม

ตัวอย่าง : เด็กแสดงการเฉยเมยด้วยการเงยหน้าไม่ได้โต้ตอบใด ๆ ยืนเฉยและมอง
ว่าจะไรเกิดขึ้น

ครูจะต้องใช้ความสังเกตดูปฏิริยาโต้ตอบของนักเรียน การเงยหน้าของ
นักเรียนจะเป็นปัญหาเมื่อนักเรียนไม่ร่วมมือกันทำงาน ทำกิจกรรมตามหลักสูตรหรือ
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ความเฉยเมยอาจจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุหลายอย่าง หรือตีความได้หลายอย่าง
เช่น แสดงความรู้สึกมุ่งร้ายก้าวร้าว ความยุ่งยากลำบากใจ ความไม่แน่นอน ความไม่เข้าใจ
ว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร อย่างไรก็ตาม การแสดงการเฉยเมยของนักเรียน ไม่ว่าจะ
จะแสดงเนื่องจากสาเหตุใด ความเฉยเมย ความไม่สนใจของนักเรียนก็เป็นเรื่องที่ทำลายขวัญ
และกำลังใจของครูในการสอนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับครูที่พยายามจะกระตุ้นให้เด็ก
แสดงความสนใจในบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

การแสดงความเฉยเมยหรือการหลีกเลี่ยงนี้ บางทีเป็นแบบฉบับของนักเรียนชั้นนั้น ๆ ไปเลย ว่าเป็นวิธีการต่อต้านในลักษณะต่อต้านเงียบ ๆ โดยที่ใช้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ

ตัวอย่าง : นักเรียนที่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบในลักษณะนี้ อาจจะเนื่องมาจากเขาประสบความสำเร็จล้มเหลวมาก่อน เรียนไม่สำเร็จ ทำให้แสดงปฏิกิริยาเช่นนี้เพราะเขาไม่มีความหวังใด ๆ ที่จะทำไปทำไมหรือทำอะไรดี จะต่อสู้ไปทำไม จะทำในสิ่งที่ถูกบังคับให้ทำเท่านั้น ดังนั้น การแสดงการเฉยเมยหรือการหลีกเลี่ยงจะช่วยทำให้เขาหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ การทำงานเพิ่มขึ้น ความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความคับข้องใจมากขึ้น

กลุ่มในลักษณะนี้ จะไม่มีการติดต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน เนื่องจากเห็นว่าหมดความหวังใด ๆ แล้วที่จะทำความเข้าใจกัน

8.5 การพึ่งพาและการถดถอย (Dependency and Regression)

ปฏิกิริยาโต้ตอบในลักษณะนี้ เรามักจะไม่ค่อยได้นึกถึงกันนัก ปฏิกิริยาเช่นนี้มักจะเกิดกับนักเรียนที่มีครูประเภทใช้อำนาจมาก (highly authoritarian) ซึ่งทำเป็นว่าเข้าใจในความรู้สึกของนักเรียนในชั้น นักเรียนจะยอมรับผู้นำแบบนี้ แต่จิตใจสำนึกของนักเรียนจะกลัวและมีความรู้สึกจะต้องพึ่งพาครู ต้องการการยอมรับ มีการหลีกเลี่ยงจากสภาพที่ยู่ยาก

กลุ่มประเภทนี้ จะยอมทำตามคำแนะนำของครู เชื่อฟังกฎเกณฑ์และพยายามที่จะทำให้ครูพอใจ กลุ่มขาดการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีขวัญและกำลังใจต่ำ สมาชิกจะต้องพึ่งพาเกี่ยวข้องกับผู้นำเป็นส่วนใหญ่

สรุป

กลุ่มดังกล่าวจะขาดความเป็นกันเอง ขาดการสื่อสารติดต่อกันในระหว่างสมาชิก สมาชิกไม่ก็คนที่มีความรับผิดชอบ ไม่สามารถนำตนเองได้ (self - direction) ควบคุมตนเองไม่ได้ กลุ่มมีความพยายามน้อยมากที่จะแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำงาน หรือปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม นักเรียนจะปิดปัญหาต่าง ๆ ไปให้ครูแก้หมด

สมาชิกมักจะใช้กลไกป้องกันทางจิตกันบ่อยมาก เช่น ฝันกลางวัน (daydreaming) การทำตามอย่างเคร่งครัด (rigid conformity) การยอมตามทุกอย่าง (submission) หรือเป็นคนว่านอนสอนง่าย และถ้าเมื่อใดครูไม่ได้มาพบปะเกี่ยวข้องกับมากนักก็เหมือนกับว่าเขาเหล่านั้นถูกลงโทษ เวลาที่ครูไม่อยู่ก็ควบคุมตนเองไม่ได้ ขาดความรับผิดชอบ ไม่ยอมทำงาน

8.6 แพะรับบาป (Scapegoating)

เมื่อนักเรียนในชั้นมีความกดดันอย่างรุนแรงมาก มีความไม่พอใจออกพอใจนาน ๆ เข้า บางทีเขาก็แสดงอาการก้าวร้าวมุ่งร้ายออกมาทางอ้อมโดยทำกับใครคนใดคนหนึ่งแทน ซึ่งเท่ากับเป็นแพะรับบาป บุคคลคนนั้นอาจจะเป็นบุคคลที่แตกต่างจากเขา คนที่อ่อนแอกว่าเขา คนพวกนี้มักจะถูกโยนความผิดให้ เช่น ถูกตำหนิติเตียนจากกลุ่ม อย่างไรก็ตาม คนที่เป็นแพะรับบาปไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนที่เราไม่ชอบหรือคนที่ถูกปฏิเสธจากกลุ่ม แต่อาจเป็นคนที่ดีที่สุดที่สุดในชั้นเรียน

เมื่อมีแพะรับบาปเกิดขึ้นในชั้นเรียน แสดงว่ามีความตึงเครียดรุนแรงมากภายในกลุ่ม ครูจะต้องคำนึงว่ามีใครบ้าง คนที่เป็นแพะรับบาปเป็นคนที่มิอะไรซึ่งทำให้กลายเป็นแพะรับบาป แต่ควรพิจารณาว่า **กลุ่มต้องการความช่วยเหลือทางจิตใจอย่างมาก**

อนึ่ง เมื่อนักเรียนเกิดความคับข้องใจนักเรียนอาจจะพยายามหาทางปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ ด้วยการแสดงพฤติกรรมอย่างอื่น ๆ ที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไป คือ

1. **การชดเชย (substitution)** เป็นวิธีการที่คนเราพยายามหาทางลดความคับข้องใจโดยวิธีเพิ่มลักษณะบางอย่างเพื่อชดเชยกับสิ่งที่ขาดไป การชดเชยอาจจะทำได้เช่น

ก. **การเอาชนะข้อบกพร่องของตนเอง** หากความคับข้องใจเกิดจากความบกพร่องของตนเอง ก็อาจจะใช้ความมานะพยายามอย่างมากชดเชยข้อบกพร่องนั้น เช่น เด็กที่เรียนไม่เก่งเพราะสติปัญญาไม่ค่อยดี อาจจะใช้ความพยายามอย่างหนักจนสามารถสอบชิงทุนไปเรียนต่างประเทศได้

ข. **การทดแทน (compensation)** เป็นการตั้งความมุ่งหมายใหม่มาแทนความต้องการเดิมที่ทำได้ เช่น เด็กที่เรียนไม่เก่งอาจจะหันมาเอาดีทางกีฬาแทน เป็นต้น

ครูควรจะสังเกตนักเรียนแต่ละคนโดยใกล้ชิด เพื่อทราบความสามารถของเด็กแต่ละคนว่าเขามีความสามารถในกิจกรรมด้านใดบ้างและด้อยในกิจกรรมด้านใด พยายามหาทางให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้ทำงานในด้านที่เขามีความถนัด มีความสามารถ เพื่อชดเชยลักษณะที่ด้อยของเขา ครูและโรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถในทุก ๆ ด้าน หรือด้านใดด้านหนึ่งของเขาให้ประจักษ์แก่สายตาผู้อื่น เด็กที่รู้สึกว่าคุณต่ำด้อยด้อยความสามารถในทุก ๆ ด้านมักจะหันไปเอาแต่ในการคบเพื่อนเกร หรือแสดงพฤติกรรมที่ขัดต่อระเบียบแบบแผนของโรงเรียน

2. **การถือตนตามอย่าง (identification)** เป็นวิธีสนองความต้องการโดยสร้างความรู้สึกรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่เด่น เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะหรือกลุ่มคนที่มีชื่อเสียง

ทั้งนี้ เพราะคนเราทุกคนอยากเป็นคนเก่งเป็นคนสำคัญด้วยกันทั้งนั้น เมื่อไม่สามารถสนองความต้องการนี้ได้ด้วยตนเอง ก็ต้องพยายามสร้างความผูกพันกับบุคคลอื่นหรือหมู่คณะอื่น เพื่ออาศัยชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลนั้นหรือหมู่คณะนั้น ๆ มาทำให้รู้สึกว่าคุณก็มีความสำคัญอยู่บ้าง เช่น เด็กที่อยากเป็นนักกีฬาที่มีชื่อเสียง แต่ไม่อาจจะทำได้ด้วยตนเอง ก็พยายามทำความรู้จักกับนักกีฬาที่เด่น ๆ หรือแม้แต่เพียงได้จับมือก็ยังดี บางคนก็พยายามบอกล่าให้ผู้อื่นได้รับรู้ว่าตนเคยเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่บุคคลสำคัญ ๆ เคยเรียนมาก่อน เคยรู้จักหรือเป็นเพื่อนกับบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

เด็ก ๆ ที่มักจะเลียนแบบอย่างจากบุคคลที่ตนนับถือหรือพอใจมาก ๆ เช่น เลียนแบบพ่อแม่ ญาติพี่น้องที่มีชื่อเสียงเกียรติยศ เอาอย่างดาราดาราภาพยนตร์ ดาราโทรทัศน์หรือตัวละครในนวนิยาย เป็นต้น เมื่อเด็กสร้างความรู้สึกว่าตนเป็นสมักรพรรคพวกของใครคนใดคนหนึ่งหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแล้ว ก็มักจะประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างของคนเหล่านั้นด้วย ดังนั้น ครูจึงควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงนี้อยู่เสมอ พยายามหาทางให้นักเรียนได้เลียนแบบอย่างจากพฤติกรรมที่ดีงาม

3. การยกตนเอง (egocentrism) เป็นวิธีที่แสดงเพื่อให้ตนเป็นจุดเด่น เป็นที่สนใจของผู้อื่นมากขึ้น การยกตนเองอาจทำได้หลายอย่างเช่น การโอ้อวด ส่งเสียงดัง ๆ ถามปัญหา วุ่นวายไม่เข้าเรื่อง อดรู้ อดฉลาด เด็กบางคนเอาเด่นในทางที่ผิด ๆ เช่น แก่งเพื่อน หรือก่อความวุ่นวายในชั้นเรียนเพื่อเรียกร้องความสนใจจากครูและเพื่อน ๆ

การยกตนเองเป็นธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ เพราะทุกคนอยากเด่น อยากดัง อยากให้ผู้อื่นสนใจ และเอาใจใส่ตนด้วยกันทั้งนั้น บางคนแสดงออกอย่างมากถึงกับตกแต่งสิ่งของ เครื่องใช้ของตนให้วิจิตรพิสดารเหนือผู้อื่น ครูควรจัดให้มีกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนให้ผู้อื่นทราบ เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนได้รับความสนใจจากผู้อื่นอยู่บ้าง พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ก็จะลดลงไป

4. การปฏิเสธ (negativism) เป็นวิธีเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นอีกแบบหนึ่งโดยใช้การปฏิเสธ ผู้ที่แสดงการปฏิเสธเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นมีความคิดว่าการทำตามอย่างคนส่วนใหญ่ย่อมไม่เป็นจุดเด่นเพราะมีพฤติกรรมเหมือน ๆ ผู้อื่น ดังนั้น จึงต้องแสดงพฤติกรรมที่ตรงกันข้าม เพื่อให้เด่นและเป็นที่สนใจของคนทั่วไป เด็กบางคนจะไม่ยอมทำตามความคิดเห็นของหมู่คณะ หลีกเลียงระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน

ครูและผู้ปกครองอาจจะช่วยลดการปฏิเสธของนักเรียนลงได้ โดยวิธีการดังต่อไปนี้
คือ

1. หลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งกับเด็ก
2. ยินยอมให้เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ ตามความพอใจของเขาบ้าง
3. ใช้สิ่งล่อใจ (incentive) ช่วย让孩子กล้อยตามคำแนะนำของผู้ใหญ่
4. หลีกเลี่ยงการแสดงการปฏิเสธให้เด็กเห็น

5. การหนีไปสู่อาการเจ็บป่วย (escape through physical ailments) เป็นการหลบหนีไปจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจ โดยการเจ็บป่วยที่ไม่มีสาเหตุทางกายเมื่อความวุ่นวายใจนั้นหมดไป อาการเจ็บป่วยก็จะหายไปด้วย ครูมักจะพบอยู่เสมอว่าในวันสอบจะมีเด็กหลายคนเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้น แต่เมื่อพ้นวันสอบไปแล้ว อาการเหล่านี้จะหายไปเอง ครูควรสนใจเอาใจใส่เด็กที่เจ็บป่วยบ่อย ๆ ให้มากขึ้น เพราะการเจ็บป่วยนั้นอาจจะเนื่องจากความคับแค้นวุ่นวายทางอารมณ์ได้ หากครูลงโทษหรือเพิ่มงานให้อีกก็จะเป็นการเพิ่มความเครียดทางอารมณ์ของเด็กให้มากขึ้น ครูควรพยายามส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกว่าตนสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ซึ่งจะช่วยให้การปรับตัวโดยวิธีนี้ลดลงไปได้เป็นอันมาก

6. การทำดีชดใช้ความผิด (expiation or atonement)

เป็นวิธีการที่ใช้ลดความรู้สึกสำนึกผิดลงไป เพื่อให้จิตใจสบายขึ้น เช่น เด็กบางคนก็บังคับตนเองให้ดูหนังสือดีๆ ชดใช้การสอบตก บางคนถึงกับอดอาหารเพื่อลงโทษตนเองที่มีความบกพร่อง การทำดีชดใช้ความผิดจะช่วยลดความคับข้องใจลงได้ เนื่องจากเกิดความรู้สึกว่าความผิดพลาดนั้นได้รับการชดใช้แล้ว อย่างไรก็ตาม ครูควรพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้กระทำในสิ่งที่ถูกที่ควรเสียแต่แรก เพราะย่อมจะให้ผลดีกว่าการที่ทำผิดแล้วจึงหาทางทำความดีชดใช้ในภายหลัง

9. ความขัดแย้งและผลของความขัดแย้งที่มีต่อความสำเร็จของงาน

เมื่อสมาชิกในกลุ่มมีความขัดแย้งกันขึ้น นั้นหมายความว่ากลุ่มไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางทีความขัดแย้งอาจจะเป็นวิธีการต่อต้านครู อาจจะใช้เพื่อหลีกเลี่ยงงาน เมื่อใดที่กลุ่มเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง กลุ่มจะมีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ กิจกรรมและผลิตผลของงานตกต่ำลงได้รับความกระทบกระเทือนคุณภาพของงานต่ำ สัมพันธภาพภายในกลุ่มก็เกิดขึ้นได้ยาก การสื่อสารติดต่อกันก็ถูกตัดขาด กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ของโรงเรียนก็ได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง

ครูมีหน้าที่ที่จะเก็บกดและขจัดความขัดแย้งภายในกลุ่ม โดยใช้ความสามารถในการควบคุมชั้นเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

ถ้าครูมีบุคลิกภาพที่มีอำนาจ มีความคล่องแคล่ว เขาก็อาจสามารถยับยั้งไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันตั้งแต่ในชั้นแรก ๆ โดยครูอาจจะใช้การบังคับหรือการขู่ ในทางตรงกันข้ามถ้าความขัดแย้งที่เกิดเป็นความขัดแย้งอย่างแท้จริง กลุ่มรับรู้ปัญหานั้นและจะแสดงออกอย่างเงิบ ๆ แสดงความเฉยชาไม่สนใจ ไม่ให้ความร่วมมือใด ๆ

ยิ่งความขัดแย้งคงอยู่นานเท่าไร จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกของกลุ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกจะให้ความสนใจในเรื่องความขัดแย้งกันมากกว่าความสำเร็จในการทำงาน อารมณ์ของความขัดแย้งมีมากกว่าแรงจูงใจในการทำงาน

อย่างไรก็ดี ครูก็อาจใช้ประโยชน์จากความขัดแย้งได้ (Usefulness of Conflict) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มแรกอาจจะเป็นประโยชน์ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะได้เกิดภาวะทางอารมณ์ที่ดีขึ้นในภายหลัง สมาชิกจะหาทางแก้ปัญหา ตัดสินใจ ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

ถ้ากลุ่มเกิดความขัดแย้งรุนแรงมาก กลุ่มก็จะพยายามที่จะหาทางพัฒนาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมเกลียวกัน

ครูต้องยอมรับความขัดแย้งบางอย่างซึ่งอาจจะเกิดกับกลุ่มที่มีความกลมเกลียวเหนียวแน่นกันมาก (cohesiveness) ทั้งนี้ เนื่องจากความขัดแย้งจะนำไปสู่ขบวนการที่จะทำให้เกิดการตกลงกัน เปิดทางให้เกิดการติดต่อสื่อสารกัน

อย่างไรก็ดี ถ้าการสื่อสารติดต่อเกิดขาดรอน ก็จะเป็นผลให้เกิดความก้าวร้าวต่อกัน กลุ่มเกิดการแบ่งแยกมากกว่าจะรวมกัน ซึ่งเป็นผลทำให้บุคคลไม่มีแรงจูงใจในการทำงานใด ๆ

10. โรงเรียนทำให้เกิดแรงจูงใจอย่างไร

โรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนโดย :-

10.1 การแยกประเภทนักเรียน

ในทางการศึกษามีการจัดประเภทนักเรียนตามความแตกต่างของผู้เรียน เช่น เด็กปัญญาเลิศ (gifted child) เด็กกระทำผิด (delinquent child) เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กปัญญาอ่อน (mentally defective) เด็กพิการ (physically handicapped) และเด็กมีปัญหาทางอารมณ์ (emotionally disturbed)

การจัดประเภทนักเรียนดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนที่จะต้องรับผิดชอบเด็กเหล่านี้

ในการแยกประเภทของนักเรียนให้ถูกต้องอาจจะทำโดยการให้แบบทดสอบหรือใช้การสังเกตพฤติกรรม จะต้องจัดเด็กให้เรียนในโปรแกรมที่เหมาะสมกับตัวเขา กฎเกณฑ์และระเบียบที่ทางโรงเรียนตั้งขึ้น เด็กจะต้องปฏิบัติตามและเชื่อฟัง ถ้านักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

ตามแสดงว่าเขาได้ปฏิบัติตามแบบแผนของการสร้างแรงจูงใจแล้ว แม้ว่าจะเป็นแรงจูงใจจากภายนอกก็ตาม

นอกจากนั้นโรงเรียนต้องคำนึงว่าเด็กอยู่ในโรงเรียนแต่ตัว แต่จิตใจของเขาอาจจะไปอยู่ที่ไหนไม่รู้ จึงต้องตระหนักว่าหลักสูตรต่าง ๆ ที่วางไว้อาจจะทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครู ต่อโรงเรียน ต่อผู้บริหาร เนื่องจากเขาไม่มีความรู้สึกว่ามีค่า มีศักดิ์ศรี

(ครูจึงต้องเน้นในเรื่องสิ่งที่จะให้กับนักเรียน อะไรจึงจะเหมาะสม เช่น การอบรมในเรื่องความสะอาด การตรงต่อเวลา การขยันเรียน การประพฤติดี เป็นต้น ครูต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องคอยดูว่า นักเรียนไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ในเรื่องใด โดยมากเด็กปฏิบัติตามเพราะเป็นกฎของโรงเรียน ไม่ได้ปฏิบัติเพราะเกิดแรงจูงใจหรือเกิดความต้องการที่จะปฏิบัติตาม เด็ก ๆ ไปโรงเรียนก็เพราะพ่อแม่ให้ไป พ่อแม่มีสิทธิอำนาจที่จะต้องให้ลูกไปโรงเรียน ลูก ๆ จะต้องเชื่อฟังพ่อแม่)

10.2 การควบคุมชั้นเรียน

การศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคม หมายความว่าเด็กจะต้องยอมรับอำนาจ (authority) กฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของโรงเรียน โรงเรียนมีบรรทัดฐานหรือมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งนักเรียนต้องเรียนรู้ นับเป็นการเรียนรู้ทางสังคมอย่างหนึ่ง กฎเกณฑ์บางอย่างที่เด็กได้เรียนรู้มาก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในโรงเรียน รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เขาได้รับเมื่อมาอยู่ในโรงเรียนแล้ว ทั้งสองสิ่งนี้จะช่วยให้เขาเรียนรู้ว่า เขาควรจะทำปฏิบัติตัวอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานเหล่านั้น

บางทีกว่าที่นักเรียนจะเรียนรู้วิธีการ วิธีประพฤติปฏิบัติ เรียนรู้คุณค่าอะไรบางอย่างที่โรงเรียนยึดถือ นักเรียนอาจจะเสียประโยชน์ไปบ้างแล้ว เนื่องจากปฏิบัติตัวไม่ถูก เช่นในเรื่องการแต่งกาย ภาษาที่ใช้ กิริยาท่าทาง

เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้โดยอาศัยการได้รับการยอมรับ เป็นที่รู้จักและได้รับฐานะจากเพื่อน ๆ การเลียนแบบการกระทำต่าง ๆ ของเด็กเป็นไปแบบไม่เป็นทางการ (informal) ไม่ต้องเรียนรู้ในชั้นเรียน ไม่ต้องมีการสอน

นโยบายและกฎเกณฑ์ของโรงเรียนเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึง ทัศนคติ เป้าหมาย และพฤติกรรม การรวมตัวกันของชั้นเรียน นั่นคือ นโยบายของโรงเรียนจะกำหนดวิชาที่เรียน วิธีประพฤติปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจทำอะไรได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

10.3 โครงสร้างทางสังคมอย่างเป็นทางการ

โรงเรียนเป็นองค์กรทางสังคมที่มีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ การจัดห้องจัดชั้นเรียน มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากรในโรงเรียน เช่นมีการจัดระดับชั้นตามลำดับ เช่น เด็กเรียนเก่งที่สุด เรียนปานกลาง เรียนอ่อน

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนก็มีวัตถุประสงค์ที่จะพยายามให้นักเรียนแต่ละคน ในแต่ละกลุ่มได้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดระดับชั้นเรียน แบ่งกลุ่มเด็กนี้ ได้กำหนดความรับผิดชอบ บทบาท หน้าที่ของนักเรียนในชั้นด้วย

โครงสร้างทางสังคมในชั้นเรียน มีผลต่อแรงจูงใจของนักเรียนในกลุ่มต่างๆ เช่น เด็กที่เรียนอ่อน จะเกิดความรู้สึกโกรธ พ่ายแพ้ ถ้าถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่เรียนอ่อนเขาจะเกิดความคับข้องใจมากยิ่งขึ้น จะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อที่จะลดความคับข้องใจ เด็กอาจจะแสดงความก้าวร้าว หลีกหนี พึงคนอื่น ทั้งนี้ เนื่องจากเขาไม่มีความสามารถจะเรียนได้

ดังนั้น ในการจัดกลุ่มเข้าชั้นเรียน จึงมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนอย่างมาก เด็กจะต้องคอยหวังเสมอว่า เขาจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มใด

โครงสร้างทางสังคมในโรงเรียน ในห้องเรียน มีผลต่อแรงจูงใจของนักเรียน ดังนั้น ครูจึงไม่ควรแยกประเภทของนักเรียน เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกอะไรในจิตใจ ครูควรแสดงทัศนคติที่จะช่วยเด็กให้พัฒนาภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี เด็กจะมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

10.4 การใช้รางวัลและการลงโทษเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

การใช้รางวัลเป็นสิ่งล่อใจและการลงโทษเป็นตัวกำหนดให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้นมีข้อจำกัดคือ รางวัลและการลงโทษไม่สามารถจูงใจให้เด็กต้องการเรียนได้ เด็กกระทำในลักษณะถูกบังคับให้ยอมตามมากกว่า และทำตามเฉพาะพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น เพราะว่าเด็กจะทำเพื่อให้ได้รางวัล ทำเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ดังนั้น การกระทำนั้นจึงมิได้ทำด้วยความพึงพอใจ หรือไม่ได้สนองความต้องการของผู้เรียนแต่อย่างใด

ตัวอย่าง

ครูให้รางวัลเด็กเป็นสิ่งของ เช่น ขนมหวาน เพื่อให้เด็กทำงานให้เสร็จ เพราะฉะนั้นเด็กก็จะทำเพราะต้องการขนมหวาน มิได้อยากทำงานนั้นเพราะอยากจะทำ

ในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเราควรจะใช้การยอมรับของกลุ่มมากกว่า เนื่องจากจะทำให้เด็กเกิดอยากทำงาน อยากเรียนให้สำเร็จ ในทำนองเดียวกันกลุ่มก็อาจจะหลีกเลี่ยงการทำงานเหมือนกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของกลุ่ม

รางวัลที่ดีควรเป็นความภาคภูมิใจในตัวเอง การได้รับการยกย่อง การเคารพนับถือจากคนอื่นเมื่อเขาทำดี นับเป็นการสนองความต้องการหลายอย่าง

10.5 การจูงใจและการสัญญา

เด็กฟังครูเพื่อต้องการสนองความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใด ครูส่วนใหญ่ก็ปรารถนาที่จะสอนในบรรยากาศที่น่าพึงพอใจ แต่เขาก็จะต้องรับผิดชอบในการที่จะต้องให้เด็กของเขาประพฤติปฏิบัติได้ถึงระดับมาตรฐาน ครูจึงพยายามใช้การจูงใจหรือมีการสัญญากับนักเรียนในเรื่องหนึ่งเรื่องใดมากกว่าที่จะพยายามใช้การบังคับการเข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัย เพื่อให้ให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างดีที่สุด

ถ้าเด็กในกลุ่มมีความรู้สึกว่าเขาเป็นที่ยอมรับของครู การจูงใจและการสัญญาก็ย่อมทำได้มากกว่าในสภาพการณ์ที่เด็กรู้สึกว่าครูไม่มั่นใจในความสามารถของเขา ในสภาพการณ์เช่นนี้การจูงใจและการสัญญาจะเป็นการข่มขู่ในสายตาของเด็ก

ตัวอย่าง

ครูบอกว่า “ถ้านักเรียนทำงานนี้เสร็จทันเวลา เราจะมีเวลาหยุดพักมากขึ้น” (ในสภาพการณ์ที่เด็กรู้สึกว่าครูไม่ยอมรับเขา เด็กจะรู้สึกว่านี่เป็นคำขู่ เด็กจะตีความไปว่า “ทำงานของเธอให้เสร็จ หรือไม่ก็อดพัก”)

การจูงใจและการสัญญาในสภาพการณ์ที่ครูมั่นใจในตัวนักเรียน อาจทำให้เกิดการทำตาม ตรงกันข้ามถ้าเป็นสภาพการณ์ที่นักเรียนรู้สึกว่าถูกข่มขู่ นักเรียนอาจจะแสดงการต่อต้านการเป็นปฏิปักษ์ต่อครู บางทีอาจจะทำตัวเป็นศัตรูเลย

ดังนั้น ในการใช้การจูงใจและการสัญญาในการจูงใจให้เด็กทำงานให้สำเร็จจะประสบความสำเร็จความล้มเหลวแน่นอน จนกว่าสมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึก เป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกเป็นที่ยอมรับทำให้บรรยากาศในการเรียนดีขึ้น นักเรียนไม่มีความรู้สึกกลัว ไม่มีความรู้สึกว่าจะไม่มั่นคง หรือว่าถูกข่มขู่

10.6 การแข่งขัน

นักจิตวิทยาเด็กกล่าวถึงการฝึกหัดการแข่งขันกันว่ามีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ส่วนนักจิตวิทยาสังคมได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทำงานร่วมกัน (cooperation) และการแข่งขัน (competition) ว่ามีผลต่อการเรียนรู้และขบวนการกลุ่ม

คอยซ์ (Deutsch) ศึกษาถึงผลของการร่วมมือกันกับการแข่งขันในขบวนการกลุ่ม เขาพบว่าสภาพการณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการร่วมมือกันนั้น สมาชิกของกลุ่มมีความพึงพอใจในกลุ่ม กลุ่มเป็นที่ดึงดูดใจสมาชิกมากกว่าสภาพการณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการแข่งขันกัน

ตัวอย่าง

<p>ห้องเรียนที่มีความร่วมมือกัน
(Cooperative Classroom Group)</p>	: ครูใช้วิธีการบอกนักเรียนว่า คะแนนของนักเรียนทุกคนจะได้เท่ากันหมด ดังนั้นคะแนนจะมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของการทำงานของกลุ่ม
<p>ห้องเรียนที่มีการแข่งขัน
(Competition Classroom Group)</p>	: ครูจะใช้วิธีการบอกนักเรียนว่า คะแนนที่นักเรียนแต่ละคนจะได้ขึ้นอยู่กับความสามารถหรือคุณภาพที่ดีเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

กลุ่มที่มีการร่วมมือกัน

1. กระทำพฤติกรรมหลายอย่างที่แสดงให้ทราบถึงความกลมเกลียวเหนียวแน่นอย่างมากของกลุ่ม (high cohesiveness)
2. มีลักษณะหลายอย่างที่แสดงให้ทราบว่ากลุ่มมีความเหนียวแน่นอย่างมาก เช่น
 - มีความพยายามที่จะประสานงานกัน
 - เอาใจใส่สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม
 - มีการสื่อสารติดต่อกันที่ดี
 - มีความเป็นระเบียบ
 - กลุ่มมีการทำงานที่ดี

กลุ่มที่มีการแข่งขันกัน

1. สมาชิกชอบใครคนใดคนหนึ่งมาก เขาก็จะพยายามมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ นั้น มีความพึงพอใจในพฤติกรรมของคน ๆ นั้น
2. มีลักษณะหลายอย่างที่กลุ่มที่มีการแข่งขันแสดงออก เช่น
 - สมาชิกมีความรู้สึกไม่มั่นคงอย่างมาก
 - สมาชิกคิดว่าคนอื่นมีความมุ่งร้ายต่อตนเองมากกว่าที่จะร่วมมือกัน

โรงเรียนก็เช่นเดียวกับพ่อแม่ ผู้ปกครองซึ่งมีความต้องการที่จะให้นักเรียนแต่ละคนประสบความสำเร็จทางการศึกษา ดังนั้น ในระบบของโรงเรียนจึงได้ใช้ระบบของการให้เกรดการแข่งขันกันเพื่อที่จะให้ได้เกรดดี จึงเป็นแรงกระตุ้นนักเรียนอย่างหนึ่ง

ความรู้สึกในเรื่องการแข่งขันนั้น อาจจะพัฒนามาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมในสังคมที่ชอบการแข่งขัน หรือมาจากพ่อแม่ เพื่อนบ้าน เป็นต้น ในทางตรงข้ามเด็กที่มีได้มาจากวัฒนธรรมเช่นนั้น ไม่ได้มาจากครอบครัวที่สอนลูกให้แข่งขัน เด็กก็จะอยู่ในสภาพการณ์ของการแข่งขันอย่างไม่มีความสุข เขาจะรู้สึกไม่สะดวกสบายเมื่ออยู่ในกลุ่มเช่นนี้ อาจจะต้องแยกตัวเองออกมาจากสภาพการณ์ดังกล่าว แสดงว่าเด็กประเภทนี้มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์อย่างมาก (affiliation needs)

สำหรับนักจิตวิทยาการศึกษา ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนนั้นไม่ต้องการทำอะไรที่จะต้องแข่งขันกัน เนื่องจากเขาเกิดความกลัวที่จะต้องใช้ความพยายาม จึงทำให้เกิดการหลีกเลี่ยงกิจกรรมนั้น ๆ มากกว่าที่จะลองเสี่ยงดู

จากคำกล่าวของนักจิตวิทยาการศึกษานั้นอธิบายได้ว่า คนที่ไม่มีความต้องการการแข่งขันนั้นเป็นบุคคลที่ขาดความมั่นใจในตนเอง (self - confidence) ในการเผชิญกับปัญหา

ในห้องเรียนที่มีการแข่งขัน อาจจะมีผลทำให้นักเรียนท้อใจ เพิกเฉย เพราะตนเองเรียนไม่ทันเพื่อน เด็กที่เรียนปานกลางเขาจะเกิดความรู้สึกไม่ชอบงานของโรงเรียนที่ต้องให้มีการแข่งขัน เขาจะรู้สึกวิตกกังวล ส่วนเด็กที่เรียนเร็ว (fast learners) ก็จะมองโลกในแง่ดีมากเกินไป และก็เช่นเดียวกันเขาก็จะเกิดความวิตกกังวลว่า การที่เขาแข่งขันกับเพื่อนนั้น อาจจะทำให้สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนกระทบกระเทือน การชนะตลอดกาลอาจจะเป็นผลเสียต่อการเรียนรู้ทางสังคมของเขา (Social Learning)

จริงอยู่ว่า การแข่งขันมีส่วนดีที่ช่วยกระตุ้นให้คนมีความเพียร ส่งเสริมให้คนเราเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำให้ตนเองยิ่งใหญ่ขึ้น ช่วยปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น สำหรับเด็กบางคนมีผลต่อความสำเร็จของนักเรียน แต่ส่วนไม่ดีก็คือ การแข่งขันอาจจะขัดขวางการเรียนรู้โดยสร้างความรู้สึกลัวถูกคุกคาม และก่อให้เกิดความวิตกกังวลเกินควร ทำให้เด็กที่มีความสามารถน้อยอาจถอนตัวจากการทำกิจกรรมที่เขาไม่เก่ง และถึงแม้เด็กที่ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน ก็อาจจะซ่อนเร้นความวิตกกังวลโดยเฉพาะในเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนในกลุ่ม

นักเรียนจะสามารถประสบความสำเร็จทางการเรียนมากขึ้น มีแรงจูงใจในการเรียนได้โดยไม่ต้องอาศัยการแข่งขันกัน ถ้ากลุ่มของนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น (cohesive) มีขวัญและกำลังใจดี เด็กแสดงความพึงพอใจโรงเรียนอย่างมาก

หนังสือแนะนำ

1. ทองเรียน อมรัชกุล. **กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มณศ, 2523. (นักศึกษาจะได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการนำเอาเทคนิคของกลุ่มไปใช้ในโรงเรียนในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า การแนะนำกลุ่ม การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม กลุ่มอบรม กลุ่มเผชิญหน้า กลุ่มจิตบำบัด)
2. ทิศนา เขมมณีและคณะ. “**ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนและการอบรม.**” **กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522. (ในบทดังกล่าวจะได้กล่าวถึง ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน กระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานกลุ่ม และการอบรมเรื่องกลุ่มสัมพันธ์ พร้อมทั้งตัวอย่างของการสอนตามหลักทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์)
3. ลัดดา กิติวิภาต. **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาจิตวิทยาสังคมประยุกต์ทางการศึกษา**. (อัครโรเนียว), 2521.
(ในบทที่ 2 และ บทที่ 3 จะได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของกลุ่มอิทธิพลของบุคคลต่อกลุ่ม อิทธิพลของกลุ่มต่อบุคคล)
4. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. **การสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : บริษัทเดอะบิสซิเนสเพรส จำกัด, 2522.
(นักศึกษาจะได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการและหลักการของการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้เพื่อสนองความต้องการของนักเรียน และความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสอดคล้องกับอุดมมุ่งหมายของการศึกษา)

คำถามสำหรับบทที่ 2

1. เหตุใดจึงกล่าวกันว่า “คำพังครุณเดียวไม่สามารถจะจูงใจนักเรียนของตนได้”
2. จงกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีแรงจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow) กับแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน
3. แรงจูงใจภายในมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันจากแรงจูงใจภายนอกอย่างไร
4. แรงจูงใจภายในกับแรงจูงใจภายนอกมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไรต่อการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจภายใน
5. นักศึกษาจะนำหลักการของทฤษฎีการตื่นตัวมาใช้ในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างไร
6. เมื่อพิจารณาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวความคิดของ แอดกินสัน (Atkinson) แล้วนักศึกษาคิดว่าการที่ครูจะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และประสบความสำเร็จในด้านการเรียนนั้น จะต้องพิจารณาในเรื่องใดบ้าง
7. นักศึกษาเห็นด้วยหรือไม่ที่ว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน
8. ครูสามารถนำประโยชน์ของกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างไร
9. นักศึกษาเห็นด้วยหรือไม่ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีกลุ่มจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. ในการเรียนการสอนโดยนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ นั้น ผู้เรียนและผู้สอนมีบทบาทแตกต่างกันอย่างไร
11. เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการสอนแบบเดิมซึ่งเน้นครูเป็นศูนย์กลาง กับ การสอนโดยใช้วิธีกลุ่มแล้ว นักศึกษาคิดว่าจะเกิดผลดีหรือผลเสียแก่ผู้เรียนอย่างไรหรือไม่
12. การใช้วิธีกลุ่มในการเรียนการสอนสามารถควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน โดยเฉพาะในด้านระเบียบวินัยของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
13. การใช้วิธีกลุ่มในด้านการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวในสังคมภายนอกได้อย่างไร หรือไม่
14. มีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ควรจะต้องพิจารณาในการที่ครูจะใช้พลังของกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน
15. เหตุใดจึงกล่าวว่า ถ้ากลุ่มมีความกลมเกลียวเหนียวแน่น (group cohesiveness) กันมากจะทำให้การใช้วิธีกลุ่มในการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

16. บทบาทสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ควรจะเป็นไปในลักษณะใดจึงจะทำให้การใช้วิถีกลุ่มในการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
17. ความคับข้องใจของผู้เรียนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับแรงจูงใจในการเรียนและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียน
18. ความขัดแย้งในกลุ่มมีผลดีผลเสียอย่างไรต่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของนักเรียน
19. การแยกประเภทนักเรียน และการจัดชั้นเรียนมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนหรือไม่อย่างไร
20. ครูใช้การให้รางวัล การลงโทษ การสัญญา เพื่อช่วยให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างไร
21. การแข่งขันและการร่วมมือ มีผลดีผลเสียอย่างไรต่อแรงจูงใจในการเรียนและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน
22. เมื่อตอบคำถามทั้งหมดแล้ว นักศึกษาทราบหรือไม่ว่าการศึกษาแรงจูงใจในการเรียนมีประโยชน์อย่างไรต่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

1. กุศยา แสงเดช. “การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการเรียน สังคมและส่วนตัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดชัยภูมิ.” ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2518.
2. จรรยา สุวรรณทัต และคณะ. “พัฒนาการของพฤติกรรม.” พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 : พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521.
3. ฉลอง ภิมย์รัตน์. “การใช้ระบบกลุ่มในการเรียนการสอน.” จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2521.
4. ดนัย งามมานะ. “ความรู้สึกรับผิดชอบ ความอยากรู้อยากเห็นและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับแบบเอาใจใส่เกินไป.” ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2518.
5. ทองเรียน อมรัชกุล. “การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม.” กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ. 2523.
6. พรณี ชูทัย. “การนำหลักการทางจิตวิทยามาใช้ในชั้นเรียน.” สารัตถทางจิตวิทยาการศึกษา (Psychological Foundations of Education). ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520.
7. พัทณี วรกวิน. “แรงจูงใจทางสังคม.” จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : วัชรการพิมพ์, 2524.
8. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. การสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : บริษัทเดอะบิสซิเนสเพรส จำกัด, 2522.
9. เอนกกุล กรี่แสง. “การจูงใจ.” จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ, 2520.
10. อุไร สิงห์โต. “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัว และแบบแสดงตัวกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
11. เขียวพา เดชะคุปต์. ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน. (อัดโรเนียว).
12. เขียวพา เดชะคุปต์. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน (อัดโรเนียว).
13. เอกสารอัดโรเนียว เรื่อง จุดเริ่มของประชาธิปไตยในสายเลือด (โรงเรียนบ้านพุ่มวง จังหวัดเพชรบุรี).

Bibliography

1. Bany, M.A., and Johnson L.V. "*Social Aspects of Motivation.*" **Educational Social Psychology**. New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1975.
2. Bany, M.A., and Johnson, L.V. "*Group Influences on Motivation and Achievement.* " **Educational Social Psychology**. New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1975.
3. Klausmeier, H.J. and Ripple R.E. "*Motivation.*" **Learning and Human Abilities : Educational Psychology**. Third Edition. New York : Harper&Row, Publishers, Inc., 1971.